

Medzinárodná teologická komisia

Synodalita v živote a v misii Cirkvi

Úvodná poznámka

Počas deviatej päťročnice svojej činnosti sa Medzinárodná teologická komisia venovala štúdiu synodality v živote a v misii Cirkvi. Práce prebiehali v príslušnej subkomisii, ktorej predsedal Mons. Mario Ángel Flores Ramos a ktorú tvorili títo členovia: sr. Prudence Allenová, R.S.M., sr. Alenka Arková z Loyola komunity, Mons. Antonio Luiz Catelan Ferreira, Mons. Piero Coda, dp. Carlos María Galli, dp. Gaby Alfred Hachem, prof. Héctor Gustavo Sánchez Rojas, S.C.V., dp. Nicholaus Segeja M'hela, P. Gerard Francisco P. Timoner III., O.P.

Spoločné diskusie na túto tému prebiehali na rôznych stretnutiach subkomisie a tiež počas plenárnych zasadaní samotnej komisie v priebehu rokov 2014 – 2017. Tento text bol odsúhlasený v danej podobe väčšinou členov komisie na plenárnom zasadaní v roku 2017 písomným hlasovaním. Následne bol predložený jej predsedovi, J.E. Luisovi F. Ladariovi SJ, prefektovi Kongregácie pre náuku viery, ktorý po získaní súhlasu Svätého Otca Františka schválil 2. marca 2018 jeho zverejnenie.

ÚVOD

Kairos synodality

1. „Cesta synodality je cestou, ktorú Boh očakáva od Cirkvi tretieho tisícročia“¹: tento programový záväzok predložil pápež František pri príležitosti päťdesiateho výročia založenia Biskupskej synody svätým pápežom Pavlom VI. Synodalita je totiž – ako zdôraznil – „konštitutívnym rozmerom Cirkvi“, pretože „to, čo od nás Pán žiada, je v istom zmysle obsiahnuté v slove „synoda“².

¹ FRANTIŠEK: *Prihovor pri príležitosti slávania 50. výročia založenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015: *AAS* 107 (2015), 1139.

² *Tamtiež*.

2. Predkladaný dokument chce ponúknuť niektoré užitočné myšlienkové línie na hlbšie pochopenie teologického významu tohto záväzku, spolu s niekoľkými pastoračnými usmerneniami, týkajúcimi sa dôsledkov, ktoré z neho vyplývajú pre misiu Cirkvi. V úvode pripomíname nevyhnutné etymologické a konceptuálne spresnenia, aby sme predbežne objasnili obsah a používanie slova „synodalita“ a tiež potvrdili závažný a nový charakter učenia o synodalite, ktoré nám v línii Druhého vatikánskeho koncilu ponúka magistérium.

Synoda, koncil, synodalita

3. „Synoda“ je staré, v Tradícii Cirkvi veľmi ctihodné slovo, ktorého význam odkazuje na tie najhlbšie témy Zjavenia. Skladá sa z predpony σύν („s-“) a podstatného mena óδος („cesta“). Označuje tak cestu, ktorou spoločne kráča Boží ľud. Rovnako odkazuje aj na Pána Ježiša, ktorý sám seba predstavuje ako „cestu, pravdu a život“ (Jn 14,6), a na skutočnosť, že kresťania boli v začiatkoch jeho nasledovania nazývaní „stúpecami Cesty“ (porov. Sk 9, 2; 19, 9.23; 22, 4; 24, 14.22).

V cirkevnej gréčtine toto slovo vyjadruje zhromaždenie v spoločenstve Ježišových učeníkov a v niektorých prípadoch je synonymom cirkevnej komunity.³ Svätý Ján Zlatoústý napríklad píše, že Cirkev je „pomenovanie tých, ktorí kráčajú spoločne (σύνοδος)“⁴. Vysvetľuje, že Cirkev je vlastne zhromaždením zvolaným na to, aby vzdávalo vďaka a chvály Bohu ako jeden zbor, je akousi harmonickou realitou, ktorá všetko drží pohromade (σύστημα), pretože tí, ktorí ju tvoria, prostredníctvom svojich vzájomných a usporiadaných vzťahov smerujú k ἀγάπη (agapé) a ὁμόνοια (rovnakému zmýšľaniu).

4. Už od prvých storočí sa slovo „synoda“ používalo v jeho špecifickom význame na označenie cirkevného zhromaždenia zvolaného na rôznych úrovniach (diecéznej, provinčnej, regionálnej, patriarchátnej alebo univerzálnej), aby sa vo svetle Božieho slova a načúvajúc Duchu Svätému rozpoznávali odpovede na doktrínalne, liturgické, kánonické a pastoračné otázky, ktoré postupne vznikali.

Grécke slovo σύνοδος sa do latinčiny prekladá ako *synodus* alebo *concilium*. *Concilium* v profánnom význame označuje zhromaždenie zvolané legitímnou autoritou. Hoci korene

³ Porov. LAMPE, G.: *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, Clarendon Press, 1968, 1334 – 1335.

⁴ «Ἐκκλησία συνόδου ἐστὶν ὄνομα» (*Exp. in Psalm.*, 149, 1: PG 55, 493); porov. FRANTIŠEK: *Príhovor pri príležitosti slávenia 50. výročia založenia Biskupskej synody*, AAS 107 (2015), 1142.

slov „synoda“ a „koncil“ sú rozdielne, ich význam je veľmi blízky. Termín „koncil“ v skutočnosti obohacuje sémantický obsah slova „synoda“, odvolávajúc sa na hebrejské קָהָל – (*qāhāl*) zhromaždenie zvolané Pánom – a na jeho tradičný grécky preklad ἐκκλησία, čo v Novom zákone označuje eschatologické zhromaždenie Božieho ľudu v Kristovi Ježišovi.

V Katolíckej cirkvi sa slová „koncil“ a „synoda“ len nedávno začali používať rozlične. Na Druhom vatikánskom koncile sa ešte používali ako synonymá na označenie koncilového zasadania⁵. Presné rozlíšenie zaviedol *Kódex kánonického práva* latinskej cirkvi (*Codex Iuris Canonici* 1983), ktorý rozlišuje medzi partikulárnym (plenárnym alebo provinčným)⁶ koncilom a ekumenickým koncilom⁷ na jednej strane, synodou biskupov⁸ a diecéznou synodou⁹ na druhej strane.¹⁰

5. V literatúre z teológie, kánonického práva a pastorálky sa v posledných desaťročiach vyprofilovalo používanie neologizmu „synodalita“ ako korelátu prídavného mena „synodálny“, pričom obe pochádzajú zo slova „synoda“. Takto sa hovorí o synodalite ako „konštitutívnom rozmere“ Cirkvi alebo zjednodušene o „synodálnej Cirkvi“. Tento jazykový novotvar, ktorý si vyžaduje dôkladné teologické objasnenie, svedčí o tom, že v cirkevnom povedomí – vychádzajúcom z magistéria Druhého vatikánskeho koncilu a zo živej skúsenosti miestnych cirkví a univerzálnej Cirkvi od posledného koncilu podnes – dozrieva niečo nové.

Spoločenstvo, synodalita, kolegialita

6. Hoci v učení Druhého vatikánskeho koncilu sa termín a koncept synodality výslovne nenachádza, možno tvrdiť, že synodalita je srdcom diela obnovy, ktoré koncil rozvíjal.

Ekleziológia Božieho ľudu totiž zdôrazňuje spoločnú dôstojnosť a poslanie všetkých pokrstených, pri uplatnení pestrosti a usporiadanej bohatosti ich chariziem, povolaní, služieb. V tomto kontexte vyjadruje koncept spoločenstva hlbokú podstatu tajomstva a misie Cirkvi,

⁵ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Božom zjavení *Dei Verbum*, 1; konštitúcia o posvätej liturgii *Sacrosanctum concilium*, 1.

⁶ CIC 439, 1; 440, 1.

⁷ CIC 337, 1.

⁸ CIC 342.

⁹ CIC 460.

¹⁰ V *Kódexe kánonov východných cirkví* (1990) sa spomína na jednej strane ekumenický koncil (CCEO 50) a na druhej strane Synoda biskupov (CCEO 46,1), Synoda biskupov patriarchálnej cirkvi (CCEO 102), Synoda biskupov väčšej arcibiskupskej cirkvi (CCEO 152), metropolitná synoda (CCEO 133, 1) a Stála synoda patriarchálnej kúrie (CCEO 114, 1).

ktorá má v eucharistickom zhromaždení svoj zdroj a vrchol.¹¹ Označuje *res Sacramentum Ecclesiae*: jednotu s trojičným Bohom a jednotu medzi ľuďmi, ktorá sa uskutočňuje prostredníctvom Ducha Svätého v Kristovi Ježišovi.¹²

V tomto ekleziologickom kontexte označuje synodalita špecifický *modus vivendi et operandi* Cirkvi Božieho ľudu, ktorým sa konkrétne prejavuje a uskutočňuje jej charakter spoločenstva, keď všetci jej členovia spoločne putujú, schádzajú sa na zhromaždeniach a aktívne sa podieľajú na jej evanjelizačnom poslaní.

7. Pokým koncept synodality odkazuje na zhromaždenie a účasť celého Božieho ľudu na živote a poslaní Cirkvi, koncept kolegiality spresňuje teologický význam a formu vykonávania služby biskupov voči miestnej Cirkvi, ktorá je každému z nich zvlášť zverená do pastoračnej starostlivosti, a tiež význam spoločenstva medzi partikulárnymi cirkvami v lone jedinej univerzálnej Kristovej cirkvi, sprostredkovaného hierarchickým spoločenstvom kolégia biskupov s biskupom Ríma.

Kolegialita je teda špecifickou formou, ktorou sa prejavuje cirkevná synodalita a ktorá sa uskutočňuje prostredníctvom služby biskupov na úrovni spoločenstva partikulárnych cirkví v rámci jedného regiónu, alebo na úrovni spoločenstva všetkých partikulárnych cirkví v univerzálnej Cirkvi. Každý autentický prejav synodality si zo svojej povahy vyžaduje uskutočňovanie kolegiátnej služby biskupov.

Začiatok nového chápania Cirkvi v línii Druhého vatikánskeho koncilu

8. Plody obnovy navrhutej Druhým vatikánskym koncilom a spočívajúcej v podpore cirkevného spoločenstva, biskupskej kolegiality, synodálneho vedomia a praxe, boli bohaté a cenné. Ešte však treba prejsť dlhú cestu v smere naznačenom koncilom.¹³ Dnes sa dokonca zdá, že „napriek širokému konsenzu v tejto otázke a pozitívnym skúsenostiam z jej uvádzania

¹¹ Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: list biskupom Katolíckej cirkvi *O niektorých otázkach Cirkvi chápanej ako spoločenstvo* (28. mája 1992), ktorý hovorí, odvolávajúc sa na Druhý vatikánsky koncil (porov. *Lumen gentium* 4,8,13 – 15,18,21, 24 – 25; *Dei Verbum* 10; *Gaudium et spes* 32; *Unitatis redintegratio* 2 – 4, 14 – 15, 17 – 19, 22) a záverečnú správu z Druhého mimoriadneho zhromaždenia Biskupskej synody v r. 1985 (porov. II, C, 1): „Koncept spoločenstva (*koinonía*), ktorý bol objasnený už v textoch Druhého vatikánskeho koncilu, je veľmi vhodný na vyjadrenie jadra tajomstva Cirkvi a môže byť kľúčom pre pochopenie novej katolíckej ekleziológie“.

¹² Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 21. novembra 1964, 1.

¹³ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolský list na začiatku nového tisícročia *Novo millennio ineunte*, 6. januára 2001, 44: *AAS* 93 (2001) 298.

do praxe“ si snaha o nájdenie vhodnej podoby synodálnej Cirkvi vyžaduje jasné teologické princípy a pastoračné usmernenia.

9. To je ten prah novosti, ktorý nás pápež František pozýva prekročiť. Zdôrazňuje pritom, že v brázde naznačenej Druhým vatikánskym koncilom a vyoranej jeho predchodcami predstavuje synodalita takú podobu Cirkvi, ktorá sa vynára z Ježišovho evanjelia a ktorá sa má dnes konkrétne realizovať v dejinách, v kreatívnej vernosti Tradícii.

V súlade s učením *Lumen gentium* pápež František zvlášť zdôrazňuje, že synodalita „nám ponúka najvhodnejší interpretačný rámec na pochopenie samotnej hierarchickej služby“¹⁴ a že na základe náuky o *sensus fidei fidelium*¹⁵ sú všetci členovia Cirkvi aktérmi evanjelizácie.¹⁶ Z toho vyplýva, že uskutočnenie synodálnej Cirkvi je nevyhnutným predpokladom nového misionárskeho elánu, zahŕňajúceho celý Boží ľud.

Synodalita je okrem toho aj jadrom ekumenického úsilia kresťanov: predstavuje totiž pozvanie spoločne kráčať po ceste k plnému spoločenstvu, pretože správne pochopená synodalita ponúka také chápanie a prežívanie Cirkvi, v ktorom legitímne odlišnosti môžu nájsť svoje miesto v logike vzájomnej výmeny darov vo svetle pravdy.

Cieľ a členenie dokumentu

10. Predkladaný dokument sa v prvých dvoch kapitolách snaží odpovedať na požiadavku hlbšie objasniť teologický význam synodality v perspektíve katolíckej ekleziológie a v súlade s učením Druhého vatikánskeho koncilu. V prvej kapitole sa vraciame k normatívnym zdrojom Svätého písma a Tradície, aby sme objasnili korene synodálnej podoby Cirkvi, ktoré nachádzame v dejinách rozvíjajúceho sa Zjavenia, a aby sme poukázali na základné charakteristické črty a špecifické teologické kritériá, ktoré tento koncept definujú a naznačujú jeho uvádzanie do praxe.

Druhá kapitola predkladá teologické základy synodality v súlade s ekleziologickou náukou Druhého vatikánskeho koncilu, spája ich s perspektívou putujúceho a misionárskeho Božieho ľudu a tajomstvom Cirkvi ako spoločenstva, vo vzťahu k jej jednotlivým charakteristikám

¹⁴ FRANTIŠEK: *Príhovor pri príležitosti slávenia 50. výročia založenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015: *AAS* 107 (2015), 1141.

¹⁵ Porov. MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA: *Il “sensus fidei” nella vita della Chiesa* (2014), 91.

¹⁶ Porov. FRANTIŠEK: apošt. exhortácia *Evangelii gaudium*, 24. novembra 2013, 120: *AAS* 105 (2013) 1070.

jednote, svätosti, katolíckosti a apoštolskosti. Napokon hlbšie objasňuje vzťah medzi účasťou všetkých členov Božieho ľudu na poslaní Cirkvi a vykonávaním autority pastierov.

Tretia a štvrtá kapitola chcú na tomto základe ponúknuť niekoľko pastoračných usmernení: tretia vo vzťahu ku konkrétnemu uskutočňovaniu synodality na rôznych úrovniach, v partikulárnej Cirkvi, v spoločenstve partikulárnych cirkví v rámci jedného regiónu, v univerzálnej Cirkvi; štvrtá kapitola vo vzťahu ku duchovnému a pastoračnému obráteniu a tiež komunitnému a apoštolskému rozlišovaniu, ktoré je pre autentické prežívanie synodálnej Cirkvi nevyhnutné, pričom vyzdvihuje pozitívne dopady synodality na ekumenizmus a sociálnu diakoniu Cirkvi.

1. kapitola

Synodalita v Písme, v Tradícii, v dejinách

11. Normatívne zdroje v Písme a v Tradícii týkajúce sa synodálneho života Cirkvi svedčia o tom, že jadrom Božieho plánu spásy je povolanie celého ľudského rodu k jednote s Bohom a jednote v Bohu, ktorá sa završuje v Ježišovi Kristovi a uskutočňuje prostredníctvom služby Cirkvi. Tieto zdroje ponúkajú základné línie potrebné pre rozpoznanie teologických princípov, ktoré musia oživovať a riadiť synodálny život, synodálne štruktúry, procesy a udalosti. Na tomto základe je možné načrtnúť formy synodality, ktoré sa v Cirkvi rozvinuli počas prvého tisícročia a neskôr v Katolíckej cirkvi v druhom tisícročí, odkazujúc aj na niektoré aspekty synodálnej praxe v iných cirkvách a cirkevných spoločenstvách.

1.1. Náuka Svätého písma

12. Starý zákon svedčí o tom, že Boh stvoril ľudské bytosti, muža a ženu, na svoj obraz a podobu, ako spoločenské bytosti povolané spolupracovať s ním, pokým životom kráčajú v znamení spoločenstva, spravujú svet a zameriavajú sa na svoj cieľ (*Gn 1, 26 – 28*). Už od počiatku ohrozuje uskutočnenie Božieho plánu hriech, ktorý narúša usporiadanú sieť vzťahov, v ktorej sa prejavuje pravda, dobrota a krása stvorenia, a ktorý v srdci ľudskej bytosti zatemňuje jej povolanie. Avšak Boh, bohatý na milosrdenstvo, potvrdzuje a obnovuje svoju zmluvu, aby znovu priviedol na cestu jednoty všetkých, čo sa stratili, aby uzdravil ľudskú slobodu a nasmeroval ju na prijatie a prežívanie Božieho daru jednoty s Bohom

a s bratmi a sestrami v spoločnom dome stvorenstva (porov. napr. *Gn* 9, 8 – 17; 15; 17; *Ex* 19 – 24; 2 *Sam* 7, 11).

13. Pri uskutočňovaní svojho plánu spásy povoláva Boh Abraháma a jeho potomstvo (porov. *Gn* 12,1 – 3; 17, 1 – 5; 22, 16 – 18). Toto „zhromaždenie“ (הַקָּהָל/קָהָל – prvý termín sa často prekladá do gréčtiny slovom ἐκκλησία), potvrdené zmluvou na Sinaji (porov. *Ex* 24, 6 – 8; 34, 20 n.), dáva ľudu vyslobodenému z otroctva dôležitosť a dôstojnosť Božieho partnera v dialógu; na ceste exodu sa tento ľud zhromažďuje okolo svojho Pána, aby slávil bohoslužbu a žil podľa Zákona, uznávajúc, že patrí výlučne jemu (porov. *Dt* 5,1 – 22; *Joz* 8; *Neh* 8,1 – 18).

Termín הַקָּהָל/קָהָל [qāhāl/‘ēdāh] je pôvodným tvarom, v ktorom sa odhaľuje synodálne povolanie Božieho ľudu. Na púšti Boh nariaďuje sčítanie izraelských kmeňov a každému prisúdi jeho miesto (porov. *Nm* 1 – 2). V strede zhromaždenia, ako jediný vodca a pastier, je Pán, ktorý je prítomný cez službu Mojžiša (porov. *Nm* 12; 15 – 16; *Joz* 8, 30 – 35), pričom s ním sú všetci ostatní spojení na spôsob subordinácie a kolegiality: sudcovia (porov. *Ex* 18, 25 – 26), starší (porov. *Nm* 11, 16-17.24 – 30) a leviti (porov. *Nm* 1, 50 – 51). Zhromaždenie Božieho ľudu zahŕňa nielen mužov (porov. *Ex* 24,7 – 8), ale aj ženy a deti, ako aj cudzincov (porov. *Joz* 8, 33.35). Oni sú *partnerom*, zvolaným Pánom na zhromaždenie zakaždým, keď obnovuje svoju zmluvu (porov. *Dt* 27 – 28; *Joz* 24; 2 *Kr* 23; *Neh* 8).

14. Posolstvo prorokov vstúpuje Božiemu ľudu požiadavku, aby vo vernosti zmluve spoločne kráčal strastiplnou cestou dejinami. Preto ho proroci vyzývajú na *obrátene* srdca k Bohu a na spravodlivosť vo vzťahu k blíznym, osobitne tým najchudobnejším, utláčaným a cudzincom, teda na konkrétne svedectvo o Pánovom milosrdenstve (porov. *Jer* 37, 21; 38, 1).

Aby sa to stalo skutočnosťou, Boh im sľubuje, že im dá nové srdce a nového ducha (porov. *Ez* 11, 19) a otvorí svojmu ľudu cestu k novému exodu (porov. *Jer* 37 – 38): potom uzavrie s nimi novú zmluvu, už nie vrytú do kamenných tabúl, ale do ich sŕdc (porov. *Jer* 31, 31 – 34). Táto sa rozšíri a nadobudne všeobecnú platnosť, keď Pánov služobník zhromaždí národy (porov. *Iz* 53), a bude spečatená vyliatím Pánovho Ducha na všetkých členov jeho ľudu (porov. *Joel* 3, 1 – 4).

15. Boh uskutočňuje novú zmluvu, ktorú prisľúbil v Ježišovi z Nazaretu, Mesiášovi a Pánovi, ktorý svojou kérygmou, svojím životom a svojou osobou zjavuje Boha ako spoločenstvo lásky, ktoré svojou milosťou a milosrdenstvom chce objasniť celé ľudstvo v jednote. Ježiš je Boží Syn, od večnosti chcený a milovaný v Otcovom lone (porov. *Jn* 1, 1.18), ktorý sa v plnosti časov stal človekom (porov. *Jn* 1, 14; *Gal* 4, 4), aby zavšíl Boží plán spásy (porov. *Jn* 8, 29; 6, 39; 5, 22. 27). Ježiš nikdy nekonal sám zo seba, ale vo všetkom uskutočňoval vôľu Otca: Otec, ktorý v ňom prebýva, sám uskutočňuje svoje dielo prostredníctvom Syna, ktorého poslal na svet (porov. *Jn* 14, 10).

Otcov plán sa eschatologicky uskutočňuje počas Veľkej noci, keď Ježiš obetoval svoj život, aby ho znovu získal po vzkriesení (porov. *Jn* 10, 17) a skrze vyliatie Ducha Svätého „bez miery“ (porov. *Jn* 3, 34) dal na ňom účasť svojim učeníkom, ako synom a dcéram, bratom a sestram. Ježišovo veľkonočné tajomstvo je novým exodom, ktorý zhromažďuje v jedno (συναγάγη εἰς ἓν) všetkých, ktorí v neho veria (porov. *Jn* 11, 52) a ktorých pripodobňuje sebe prostredníctvom krstu a Eucharistie. Dielom spásy je jednota, o ktorú Ježiš prosil Otca v predvečer svojho umučenia: „*Ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal*“ (*Jn* 17, 21).

16. Ježiš je pútnik, ktorý ohlasuje novú zvesť o Božom kráľovstve (porov. *Lk* 4, 14 – 15; 8, 1; 9, 57; 13, 22; 19, 11), učí o „Božej ceste“ (porov. *Lk* 20, 21) a ukazuje smer (*Lk* 9, 51 – 19, 28). Vlastne on sám je „cesta“ (porov. *Jn* 14, 6), ktorá vedie k Otcovi; v Duchu Svätom odovzdáva ľuďom (porov. *Jn* 16, 13) pravdu a život v spoločenstve s Bohom a bratmi a sestrami. Žiť v spoločenstve podľa Ježišovho nového prikázania značí kráčať spoločne dejinami ako Boží ľud novej zmluvy, v súlade s prijatým darom (porov. *Jn* 15, 12 – 15). Živý obraz Cirkvi ako Božieho ľudu, vedeného na ceste vzkrieseným Pánom, ktorý ho osvecuje svojím slovom a živí Chlebom života, podáva evanjelista Lukáš v rozprávaní o emauzských učeníkoch (porov. *Lk* 24, 13 – 35).

17. Nový zákon používa špecifický termín na vyjadrenie moci sprostredkovať spásu, ktorú Ježiš dostal od Otca a ktorú v sile (δύναμις) Ducha Svätého uplatňuje na všetky stvorenia: ἐξουσία (autorita). Táto moc spočíva v udelení milosti, ktorá nás robí „Božími deťmi“ (porov. *Jn* 1, 12). Apoštoli dostali takúto ἐξουσία od vzkrieseného Pána, ktorý ich posielal učiť všetky národy, krstiť ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučiť ich dodržiavať všetko, čo prikázal (porov. *Mt* 28, 19 – 20). Krstom majú na nej účasť všetci členovia

Božieho ľudu, ktorí prijali „pomazanie Duchom Svätým“ (porov. *1 Jn* 2, 20.27), Boh ich učí a vedie „k plnej pravde“ (porov. *Jn* 16, 13).

18. Táto ἐξουσία vzkrieseného Pána je vyjadrená v Cirkvi cez pestrosť duchovných darov (τα πνευματικά) alebo chariziem (τα χαρίσματα), ktoré Pán udeľuje v lone Božieho ľudu na budovanie jediného Kristovho tela. Pri ich používaní sa má rešpektovať objektívna τάξις, aby sa mohli v harmónii rozvíjať a prinášať ovocie tým, ktorým sú určené, na prospech všetkých (porov. *1 Kor* 12, 28 – 30; *Ef* 4, 11 – 13). Prvé miesto medzi nimi patrí apoštolom, spomedzi ktorých Ježiš zveril osobitnú a poprednú úlohu Šimonovi Petrovi (porov. *Mt* 16, 18n., *Jn* 21, 15 n.). Apoštolom je totiž zverená služba viesť Cirkev vo vernosti *depositum fidei* (*1 Tim* 6, 20; *2 Tim* 1, 12.14). No termín χάρισμα evokuje aj vďačnosť a rôznorodý charakter slobodnej iniciatívy Ducha, ktorý dáva každému jeho vlastné dary s ohľadom na spoločný úžitok (porov. *1 Kor* 12, 4 – 11; 29 – 30; *Ef* 4, 7), stále však v logike vzájomnej podriadenosti a služby (porov. *1 Kor* 12, 25): pretože najvyšším darom, ktorý všetky usmerňuje, je láska (porov. *1 Kor* 12, 31).

19. *Skutky apoštolov* svedčia o niektorých dôležitých momentoch na ceste apoštolskej Cirkvi, na ktorej je Boží ľud pozvaný rozpoznávať vôľu zmŕtvychvstalého Pána ako spoločenstvo. Protagonistom, ktorý ho na tejto ceste vedie a udáva jej smer je Duch Svätý, vyliaty na Cirkev v čase Turíc (porov. *Sk* 2, 2 – 3). Pri vykonávaní svojich jednotlivých úloh sú apoštoli zodpovední za to, že budú počúvať jeho hlas a tak dokážu rozpoznať, akou cestu majú kráčať (porov. *Sk* 5, 19 – 21; 8, 26.29.39; 12, 6 – 17; 13, 1 – 3; 16, 6 – 7.9 – 10; 20, 22). Príkladom toho je vyvolenie „siedmich osvedčených mužov, plných Ducha a múdrosti“, ktorým apoštoli zverili úlohu „obsluhovať pri stoloch“ (porov. *Sk* 6, 1 – 6), a tiež rozriešenie kľúčovej otázky misii u pohanov (porov. *Sk* 10).

20. Touto otázkou sa zaoberali na stretnutí, ktoré Tradícia nazvala „apoštolský snem v Jeruzaleme“ (porov. *Sk* 15; a tiež *Gal* 2, 1 – 10). Tam možno vidieť, ako vzniká synodálne podujatie, na ktorom apoštolská Cirkev v rozhodujúcom okamihu svojej cesty prežíva svoje povolanie ohľadom misie vo svetle prítomnosti zmŕtvychvstalého Pána. Táto udalosť bude po stáročia interpretovaná ako paradigma pre synody, ktoré slávi Cirkev.

Rozprávanie detailne opisuje priebeh tejto udalosti. Vzhľadom na vážnu a kontroverznú otázku, o ktorej sa spoločenstvo z Antiochie radí, rozhodne sa obrátiť na „apoštolov

a starších“ (15, 2) Cirkvi v Jeruzaleme a pošle k nim Pavla a Barnabáša. Spoločenstvo v Jeruzaleme, apoštoli a starší, sa promptne zídu (15, 4), aby preskúmali situáciu. Pavol a Barnabáš referujú o tom, čo sa udialo. Nasleduje živá a otvorená diskusia (ἐκζητήσωσιν: 15,7a). Vypočujú si zvlášť Petrovo dôveryhodné svedectvo a vyznanie viery (15,7b – 12).

Jakub interpretuje udalosti vo svetle prorockého slova (porov. *Am* 9, 11 – 12; *Sk* 15, 14 – 18), ktoré dosvedčuje univerzálnu spásnu vôľu Boha, ktorý si vybral „z pohanov ľud“ (ἐξ ἐθνῶν λαόν; 15,14), a sformuluje rozhodnutie, v ktorom ponúka niekoľko pravidiel pre správanie (15, 19 – 21). Jeho príhovor svedčí o predstave, že misia Cirkvi je pevne zakotvená v Božom pláne, no zároveň otvorená voči aktívnej prítomnosti Boha v postupnom odvíjaní sa dejín spásy. Napokon vyberú niekoľkých poslov, aby doručili list, ktorý informuje o prijatom rozhodnutí a uvádza konkrétne predpisy, ktoré treba zachovávať v praxi (15, 23 – 29). List je doručený cirkevnému spoločenstvu v Antiochii, kde je po prečítaní radostne prijatý (15, 30 – 31).

21. Na tomto procese sa každý aktívne podieľa, hoci všetci majú rozličné úlohy a prispievajú rôznou mierou. Otázka sa predloží celej cirkvi v Jeruzaleme (πᾶν τὸ πλῆθος; 15,12), ktorá sa na celom dianí podieľa a je zapojená do konečného rozhodnutia (ἔδοξεν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ; 15, 22). V prvom rade sa však pýtajú apoštolov (Petra a Jakuba, ktorí si vezmú slovo) a starších, ktorí s autoritou konajú svoju špecifickú službu.

Rozhodnutie urobí Jakub, ktorý vedie cirkev v Jeruzaleme, a to z moci pôsobenia Ducha Svätého, ktorý vedie Cirkev na ceste a zaisťuje, aby bola verná Ježišovmu evanjeliu: „*Lebo Duch Svätý a my sme usúdili*“ (15, 28). Toto rozhodnutie prijme a osvojí si celé zhromaždenie v Jeruzaleme (15, 22) a potom aj to v Antiochii (15, 30 – 31).

Počiatočná rôznosť názorov a živá diskusia dospievajú – po spoločnom vypočutí Ducha Svätého skrze svedectvo o Božom konaní a po vzájomnej výmene názorov – ku konsenzu a jednote (ὁμοθυμαδόν, porov. 15,25), ktoré sú ovocím komunitného rozlišovania v službe evanjelizačnej misii Cirkvi.

22. Priebeh snemu v Jeruzaleme je reálnou, živou ukážkou toho, že cesta napredovania Božieho ľudu je prepojeným, dobre fungujúcim celkom, kde má každý svoje špecifické miesto a úlohu (porov. *I Kor 12, 12 – 17; Rim 12, 4 – 5; Ef 4, 4*).

Apoštol Pavol, vo svetle eucharistického zhromaždenia, pripomína obraz Cirkvi ako Kristovho tela, aby tak objasnil jednak jednotu tohto organizmu, jednak rôznosť jeho údov. Tak, ako sú v ľudskom tele všetky údy potrebné pre svoj špecifický charakter, aj v Cirkvi majú všetci jej členovia vďaka krstu rovnakú dôstojnosť (porov. *Gal 3, 28, I Kor 12, 13*) a každý má prispievať k uskutočneniu plánu spásy „*podľa miery, akou nás obdaroval Kristus*“ (*Ef 4, 7*).

Všetci sú teda spoluzodpovední za život a poslanie spoločenstva a všetci sú povolani, aby pracovali v súlade so zákonom vzájomnej solidarity, rešpektujúc svoje špecifické služby a charizmy, keďže každý z nich čerpá svoju silu od jediného Pána (porov. *I Kor 15, 45*).

23. Cieľom cesty Božieho ľudu je nový Jeruzalem, zahalený žiarivou nádherou Božej slávy, v ktorom sa slávi nebeská liturgia. *Knihá Zjavenia sv. Jána* kontempluje „Baránka, ktorý bol ako zabitý“ a ktorý svojou krvou „Bohu vykúpil ľudí z každého kmeňa, jazyka, ľudu a národa“ a „urobil ich kráľovstvom a kňazmi nášmu Bohu a budú kraľovať na zemi“; na nebeskej liturgii sa zúčastnia „myriady myriád a tisíce tisícov“ anjelov (porov. *Zjv 5, 6.9.11.13*) a všetko tvorstvo na nebi, na zemi, pod zemou i na mori (porov. *Zjv 5, 6.9.11.13*). Vtedy sa naplní proroctvo, ktoré obsahuje najhlbší zmysel Božieho plánu spásy: „*Hľa, Boží stánok je medzi ľuďmi! A bude medzi nimi prebývať; oni budú jeho ľuďom a sám Boh – ich Boh – bude s nimi*“ (*Zjv 21, 3*).

1.2. Svedectvá otcov a Tradície v 1. tisícročí

24. Boží ľud je povolaný k tomu, aby vytrval na ceste jednoty cez rozličné miesta a kultúry, situácie a obdobia, kráčal vo vernosti evanjeliu a zasieval jeho semená do života rôznych národov. Synodalita sa od počiatku vysvetľuje ako záruka a konkrétne uskutočnenie kreatívnej vernosti Cirkvi jej apoštolskému pôvodu a jej katolíckemu povolaniu. Prejavuje sa vo forme, ktorá je vo svojej podstate jednotná, avšak zjavnou sa stáva len postupne, vo svetle svedectva Písma, v živom rozvoji Tradície. Táto jednotná forma má preto rôzne podoby

v závislosti od rôznych historických kontextov a v dialógu s rôznymi kultúrami a spoločenskými situáciami.

25. Na začiatku druhého storočia Ignác Antiochijský podáva svedectvo o synodálnom povedomí rôznych miestnych cirkví, ktoré spoločne uznávali, že sú prejavom jedinej Cirkvi. V liste adresovanom spoločenstvu v Efeze hovorí, že všetci jeho členovia sú vďaka dôstojnosti prijatej v krste a priateľstvu s Kristom *σύνδοιοι*, teda súputníkmi na ceste.¹⁷ Okrem toho zdôrazňuje Boží poriadok, ktorý z Cirkvi robí jedno telo,¹⁸ povolané ospevovať a chváliť jednotu s Bohom Otcom v Kristovi Ježišovi¹⁹: kolégium kňazov je poradný zbor biskupa²⁰ a všetci členovia spoločenstva, každý podľa svojich možností, sú povolaní budovať ho. Cirkevné spoločenstvo sa vytvára a prejavuje v eucharistickom zhromaždení, ktorému predsedá biskup, živiac vedomie a nádej, že na konci dejín Boh zhromaždí vo svojom kráľovstve všetky spoločenstvá, ktoré ho teraz prežívajú a slávia vo viere.²¹

Charakteristickými znakmi pravej Cirkvi sú vernosť apoštolskému učeniu a sláveniu Eucharistie pod vedením biskupa, nástupcu apoštolov, riadne vykonávanie rôznych služieb a primát spoločenstva, vo vzájomnej službe, na chválu a slávu Boha Otca i Syna i Ducha Svätého. Cyprián Kartágijský, ktorý bol pokračovateľom a interpretátorom tejto tradície sformuloval v polovici tretieho storočia episkopálny a synodálny princíp, ktorý musí riadiť život a misiu Cirkvi na miestnej i univerzálnej úrovni: pokým v miestnej cirkvi sa nič nesmie robiť bez biskupa (*nihil sine episcopo*), rovnako platí, že sa nič nesmie robiť bez vašej rady (presbyterov a diakonov) (*nihil sine consilio vestro*) a bez konsenzu ľudu (*et sine consensu plebis*)²², stále sa pevne držia pravidla, podľa ktorého *episcopatus unus est cuius a singulis in solidum pars tenetur*²³ (episkopát je jeden, na ktorom sa každý člen podieľa).

26. Od 4. storočia sa vytvárajú cirkevné provincie, ktoré sú výrazom spoločenstva miestnych cirkví a podporujú ho, pričom na ich čele stojí metropolita. Keď ide o spoločné rozhodnutia,

¹⁷ ANTIOCHIJSKÝ, Ignác: *Ad Ephesios*, IX, 2; F.X. Funk (ed.), *Patres apostolici*, I, Tübingen, 1901, s. 220.

¹⁸ ANTIOCHIJSKÝ, Ignác: *Ad Smyrnaeos*, VIII, 1-2 (Funk, I, s. 282); *Ad Ephesios*, V, 1 (Funk, I, s. 216); III, 1 (p. 216); *Ad Trallianos*, IX, 1 (Funk, I, s. 250).

¹⁹ ANTIOCHIJSKÝ, Ignác: *Ad Ephesios*, IV (Funk, I, s. 216).

²⁰ ANTIOCHIJSKÝ, Ignác: *Ad Trallianos*, III, 1 (Funk, I, s. 244).

²¹ Didaché, IX, 4; Funk, I, p. 22. Táto prax sa následne istým spôsobom inštitucionalizovala. Porov.

ANTIOCHIJSKÝ, Ignác: *Ad Smyrnaeos*, VIII, 1-2 (Funk, I, s. 282); CYPRIÁN: *Epistula* 69, 5 (CSEL III, 2; s. 720); *De catholicae ecclesiae unitate*, 23 (CSEL III, 1; s. 230 – 231); JÁN ZLATOÚSTY: *In Ioannem homiliae*. 46 (PG 59, 260); AUGUSTÍN: *Sermo* 272 (PL 38, 1247 s.).

²² CYPRIÁN: *Epistula*, 14, 4 (CSEL III, 2; s. 512).

²³ CYPRIÁN: *De catholicae ecclesiae unitate*, 5 (CSEL III, 1; s. 214).

konajú sa provinčné synody, ktoré sú špecifickými nástrojmi na uskutočňovanie cirkevnej synodality.

Kánon 6 Nicejského koncilu (325) priznáva biskupským sídlam v Ríme, Alexandrii a Antiochii vedúce postavenie (πρεσβεία) a prvenstvo na regionálnej úrovni.²⁴ Na Prvom konštantínopolskom koncile (381) sa do zoznamu hlavných sídiel pridáva aj Konštantínopol. Kánon 3 priznáva biskupovi tohto mesta čestné predsedníctvo po biskupovi Ríma²⁵, titul, ktorý bol následne potvrdený koncilom v Chalcedónii (451) v kánone 28,²⁶ kde bolo do spomínaného zoznamu pridané aj sídlo v Jeruzaleme. Táto *pentarchia* sa na Východe považuje za formu a garanciu uplatňovania spoločenstva a synodality medzi týmito piatimi apoštolskými sídlami.

Avšak Cirkev na Západe, hoci uznáva úlohu patriarchátov na Východe, nepovažuje Cirkev v Ríme len za jeden z patriarchátov, ale priznáva mu v rámci univerzálnej Cirkvi špecifický primát.

27. Na Východe dobre známy apoštolský kánon 34 z konca 3. storočia nariaďuje, že každé rozhodnutie, ktoré presahuje kompetenciu biskupa miestnej cirkvi, musí byť prijaté synodálnym spôsobom: „Biskupi každého národa (ἔθνος) musia uznať toho, ktorý je prvý (πρώτος) medzi nimi a považovať ho za hlavu (κεφαλή), a nerobiť nič dôležité bez jeho súhlasu (γνώμη) (...), ale prvý (πρώτος) nemôže robiť nič bez súhlasu všetkých“²⁷. Do života Cirkvi takto zavedené synodálne konanie vo vzájomnej zhode (ὁμόνοια) je zamerané na oslavu Boha Otca skrze Krista v Duchu Svätom. Úlohou πρώτος na provinčnej a metropolitnej (a potom patriarchátnej) úrovni je zvolávať synodu a predsedat' jej na jednotlivých úrovniach, aby sa spoločné otázky riešili a nevyhnutné rozhodnutia vydávali z moci autority (ἐξουσία) Pána, vyjadrenej biskupmi na synodálnom zhromaždení.

28. Napriek tomu, že od 3. storočia sa na diecéznej i provinčnej úrovni pravidelne konali synody a riešili sa na nich disciplinárne, bohoslužobné a doktrínálne otázky, ktoré sa vynorili na lokálnej úrovni, pretrvávalo presvedčenie, že prijaté rozhodnutia sú prejavom spoločenstva so všetkými cirkvami. Takéto cirkevné cítenie svedčí o povedomí, že každá miestna cirkev je

²⁴ *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, Bologna 2002, s. 8 – 9.

²⁵ *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, Bologna 2002, s. 32.

²⁶ *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, Bologna 2002, s. 99 – 100.

²⁷ Apoštolské kánony (Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio* I, 35).

prejavom jednej Katolíckej cirkvi. Je to zrejmé aj z vydávania synodálnych listov, zbierok synodálnych kánonov, ktoré sa posielali iným cirkvám, ako aj z požiadavky na vzájomné uznávanie rozličných sídiel, či zo vzájomných návštev delegácií, ktoré si často vyžadovali namáhavé a nebezpečné cestovanie.

Už od začiatku sa cirkev Ríma teší výnimočnej vážnosti v dôsledku mučeníckej smrti, ktorú tam podstúpil apoštol Peter – ktorého nástupcami sú rímski biskupi²⁸ – a apoštol Pavol. V nej sa pevne uchováva apoštolská viera, jej biskup zastáva úlohu autority v službe spoločenstvu medzi miestnymi cirkvami. Bohatá synodálna prax doložená v cirkvi Ríma je vzorom pre všetky cirkvi, ktoré sa na ňu obracajú tiež vtedy, keď chcú vyriešiť nejaké spory²⁹, takže funguje aj ako sídlo apelačného súdu.³⁰ Rímske sídlo sa okrem toho na Západe stáva prototypom pre kánonické i administratívne usporiadanie iných cirkví.

29. V roku 325 sa koná v Niceji prvý ekumenický koncil, zvolaný cisárom. Zúčastnili sa na ňom biskupi pochádzajúci z rozličných regiónov Východu a vyslanci rímskeho biskupa. Vyznanie viery a rozhodnutia tohto koncilu v oblasti kánonického práva uznala celá Cirkev ako normu, napriek tomu, že ich prijímanie bolo strastiplné – ako sa to napokon udialo aj za iných okolností v dejinách. Nicejský koncil, na ktorom biskupi uplatňovali prvýkrát svoju službu synodálne, bol na univerzálnej úrovni prvým inštitucionálnym prejavom ἐξουσία vzkrieseného Pána, ktorý v Duchu Svätom vedie a usmerňuje cestu Božieho ľudu. Podobnú skúsenosť mali aj nasledujúce ekumenické koncily prvého tisícročia, čo normatívne sformovalo identitu jednej Katolíckej cirkvi. Na týchto konciloch sa postupne vyjasňoval postoj požadovaný pre vykonávanie autority ekumenického koncilu: συμφωνία (symphonia) predstaviteľov jednotlivých cirkví, συνεργεία (synergéia) rímskeho biskupa, συνφρόνησις (symphrónésis) ostatných patriarchov a súlad ich učenia s učením predchádzajúcich koncilov.³¹

²⁸ Porov. už v 2. storočí Ignác ANTIOCHIJSKÝ: *Ad Romanos*, IV, 3 (Funk, I, s. 256 – 258); IRENEJ: *Adversus haereses*, III, 3, 2 (Sch 211, s. 32).

²⁹ Porov. KLEMENT RÍMSKY: *1 Clementis*, V, 4 – 5 (Funk, I, s. 104 – 106).

³⁰ Porov. SYNODA V SERDICE (dnešná Sofia) (343), kán. 3 a 5, DH 133 – 134.

³¹ Porov. NICEJSKÝ EKUMENICKÝ KONCIL: II, DH 602.

30. Hoci na jednej strane synody prvého tisícročia na miestnej úrovni napodobňovali apoštolskú Tradíciu na spôsob tých predošlých (*modus procedendi*), na druhej strane ich konkrétne postupy boli poznačené kultúrnym kontextom, v ktorom sa konali.³²

V prípade synody miestnej cirkvi sa na nej principiálne zúčastňovala celá komunita so všetkými jej zložkami, rešpektujúc úlohy jej jednotlivých členov.³³ Na provinčných synodách boli účastníkmi biskupi rôznych miestnych cirkví, ale mohli byť pozvaní a participovať na nich aj kňazi a rehoľníci. Na ekumenických konciloch, ktoré sa konali v prvom tisícročí, sa zúčastňovali iba biskupi. Boli to teda predovšetkým diecézne a provinčné synody, ktoré utvárali synodálnu prax rozšírenú v prvom tisícročí.

1.3. Rozvoj synodálnej praxe v 2. tisícročí

31. Synodálna prax nadobúda na začiatku 2. tisícročia postupne rôzne procedurálne podoby na Západe a na Východe, zvlášť po rozpade spoločenstva konštantínopolskej a rímskej cirkvi (9. storočie) a po tom, ako sa niektoré cirkevné územia prislúchajúce Alexandrijskému, Antiochijskému a Jeruzalemskému patriarchátu dostali pod politickú kontrolu islamu.

Vo východných cirkvách sa synodálna prax rozvíjala v súlade s Tradíciou Otcov, zvlášť na úrovni patriarchálnych a metropolitných synod, ale konali sa aj mimoriadne synody s účasťou patriarchov a metropolitov. V Konštantínopole sa posilňuje činnosť stálej synody (Σύνοδος ἐνδημούσα), ktorá bola známa už v 4. storočí aj v Alexandrii a Antiochii, kde sa konali pravidelné zhromaždenia, ktoré riešili liturgické, kánonické i praktické otázky a ktoré nadobúdali rôzne procedurálne formy tak v období Byzantskej ríše, ako aj neskôr, v období tureckej nadvlády po roku 1454. Trvalá synodálna prax je v pravoslávnych cirkvách živá až podnes.

³² V Afrike sa osvedčila prax rímskeho senátu a *Concilia municipalia* (porov. napríklad koncil v Kartágu v r. 256). V Taliansku sa používali procedurálne metódy známe z praxe imperiálnej vlády (porov. koncil v Aquileji v r. 381). Vo Vizigótskom kráľovstve a potom vo Franskej ríši má konanie synod tendenciu odrážať tamojšiu politickú prax (porov. *Ordo de celebrando Concilio* del sec. VII).

³³ O prítomnosti laikov na miestnych synodách porov. ORIGENES, *Dialogus cum Heraclius*, IV, 24 (SCh 67; s. 62); ohľadom praxe používanej v severnej Afrike porov. CYPRIÁN, *Epistula* 17, 3 (CSEL III, 2; s. 522); *Epistula* 19, 2 (CSEL III, 2; s. 525 – 526); *Epistula* 30, 5 (CSEL III, 2; s. 552 – 553). Ako potvrdzuje synoda v Kartágu v r. 256 «*praesente etiam plebis maxima parte*» (*Sententiae episcoporum numero LXXXVII*, CSEL III, 1; s. 435 – 436). *Epistula* 17, 3 svedčí o tom, že Cyprián mal v úmysle prijať rozhodnutie v zhode s celým ľudom (*plebs*), uznávajúc zároveň osobitnú hodnotu zhody medzi *coepiscopi*.

32. Gregoriánska reforma a zápas za *libertas Ecclesiae* prispeli v Katolíckej cirkvi k potvrdeniu primátu autority pápeža. To na jednej strane oslobodilo biskupov od podriadenosti cisárovi, no na druhej strane, hoci to nebolo priamo zamýšľané, hrozí oslabenie identity miestnych cirkví.

Rímska synoda, ktorá od 5. storočia fungovala ako poradný zbor rímskeho biskupa a na ktorej sa okrem biskupov rímskej provincie podieľali spolu s presbytermi a diakonmi aj biskupi prítomní v meste v okamihu jej konania, sa stáva vzorom pre stredoveké koncily. Tieto koncily, ktorým predsedal pápež alebo jeho vyslanec, neboli výlučne zhromaždeniami biskupov a duchovných osôb, ale boli aj prejavom západného *christianitas*, v ktorom popri cirkevných autoritách (biskupoch, opátoch a predstavených rehoľných rádov) zastávajú rozličné úlohy aj občianske autority (predstavitelia cisára, kráľov a vysokých hodnostárov) a tiež kvalifikovaní teológovia a cirkevní právnici.

33. V Západorímskej ríši založenej Karolom Veľkým na úrovni miestnych cirkví čiastočne pokračuje uplatňovanie širšej synodálnej procedúry, avšak synody strácajú svoj výlučne cirkevný charakter a nadobúdajú formu kráľovských alebo národných synod, ktorým predsedá kráľ a zúčastňujú sa na nich biskupi a cirkevné autority.

Počas stredoveku nechýbajú príklady oživenia synodálnej praxe v širšom zmysle slova. Jedným z príkladov sú mnísi v Cluny. K udržaniu synodálnej praxe prispeli aj katedrálne kapituly, ako aj nové komunity rehoľného života, zvlášť žobravé rády.³⁴

34. Kuriózný stav nastal na konci stredoveku v situácii, keď došlo k západnej schizme (1378 – 1417) a súčasne sa objavili dvaja, neskôr dokonca traja adepti na titul pápeža. Vyriešenie tejto spletitej otázky priniesol koncil v Kostnici (1414 – 1418), ktorý využil nariadenie pre krízové situácie platné v stredovekom cirkevnom práve a prikročil k voľbe legitímneho pápeža. Týmto sa otvorila cesta k myšlienke konciliarizmu, ktorého cieľom je nastoliť trvalý koncilový režim nadradený nad primát autority pápeža.

³⁴ Ich konventy sa spájali do provincií a boli podriadené generálnemu predstavenému, ktorého právomoc sa vzťahovala na všetkých členov rádu. Vyšší predstavení rádu – generálny predstavený, provinciálny predstavený a predstavení konventov – sú navyše volení zástupcami členov rádu na stanovené obdobie a pri výkone ich právomoci im pomáha kapitula alebo rada.

Pokiaľ ide o teologické zdôvodnenie a praktickú podobu konciliarizmu, nemožno ho považovať za súhlasný s odkazom Tradície. Predsa nám však udeľuje lekciu z dejín Cirkvi: bez správneho uplatňovania synodálnej praxe, ktorá ide v línii Tradície a hľadá na primát autority pápeža ako na svoju vlastnú záruku, nemožno odvrátiť stále striehnuce nebezpečenstvo schizmy a nemožno uskutočňovať nepretržitú reformu *in capite et membris* Cirkvi.

35. O storočie neskôr bol – ako odpoveď na krízu vyvolanú protestantskou reformou – zvolaný koncil do Tridentu,. Je to prvý koncil v modernej dobe, ktorý sa vyznačoval niekoľkými charakteristikami: už nemá formu koncilu *christianitas* ako v stredoveku, zúčastňujú sa na ňom biskupi spolu s vyššími predstavenými rehoľných rádov a mníšskych kongregácií, pokým vyslanci panovníkov nemajú právo hlasovať, hoci sa môžu zúčastňovať na zasadaniach.

Koncil zaviedol pravidlo, podľa ktorého sa diecézne synody majú konať každý rok a provinčné synody každé tri roky, a prispel k tomu, že podnety tridentskej reformy sa odovzdali celej Cirkvi. Príkladom a vzorom je pôsobenie milánskeho arcibiskupa, sv. Karola Boromejského, ktorý počas svojej dlhoročnej služby zvolal 5 provinčných a 11 diecéznych synod. V Amerike bol rovnako aktívny limský biskup sv. Turibius de Mongrovejo, ktorý zvolal 3 provinčné koncily a 13 diecéznych synod. V tom istom storočí sa konali aj tri provinčné koncily v Mexiku.

Diecézne a provinčné synody, ktoré sa konali po Tridentskom koncile, sa v zhode s vtedajšou kultúrou nezameriavali na aktívne zapojenie celého Božieho ľudu – *congregatio fidelium* – ale na odovzdávanie a schvaľovanie koncilových noriem a nariadení. Apologetická reakcia na kritiku cirkevných autorít zo strany protestantskej reformácie a na podobné útoky zo strany mnohých prúdov moderného myslenia, zdôrazňujúcich hierarchický pohľad na Cirkev ako *societas perfecta et inaequalium*, napokon viedla k tomu, že sa biskupi na čele s pápežom začali stotožňovať s *Ecclesia docens* a ostatný Boží ľud s *Ecclesia discens*.

36. Cirkevné spoločenstvá, ktoré sa zrodili z protestantskej reformácie, podporujú istú formu synodálnej praxe v kontexte ekleziológie, sviatostnej a pastoračnej náuky a praxe, ktoré sa odklňajú od katolíckej Tradície.

Synodálne riadenie cirkevného spoločenstva, na ktorom sa z moci všeobecného kňazstva odvádzaného z krstu podieľa isté množstvo veriacich, sa podľa luteránskeho vyznania považuje za štruktúru, ktorá najviac zodpovedá životu kresťanského spoločenstva. Všetci veriaci sa majú podieľať na voľbe pastorov a zaisťovať vernosť evanjelióvemu učeniu a cirkevnému poriadku. Zvyčajne si túto výsadu uplatňovali svetskí vládcovia, čo v minulosti viedlo ku vzniku režimu, v ktorom bola Cirkev úzko prepojená so štátom.

V cirkevných spoločenstvách reformovanej tradície sa ustálila náuka o štyroch službách (pastori, učitelia, presbyteri, diakoni) od Jána Kalvína, podľa ktorej postava presbytera reprezentuje dôstojnosť a právomoci udelené všetkým ľuďom v krste. Za miestne spoločenstvo sú preto zodpovední presbyteri spolu s pastormi, pokým synodálna prax ráta s účasťou učiteľov a ďalších služobníkov na zhromaždení, spolu s väčšinou veriacich laikov.

V živote anglikánskeho spoločenstva ostáva na všetkých úrovniach – miestnej, národnej i nadnárodnej – synodálna prax nezmenená. Vyjadrenie, podľa ktorého je táto cirkev *synodically governed, but episcopally led* neznamená jednoduché oddelenie legislatívnej moci (vlastnej synodám, na ktorých sa zúčastňujú všetky zložky Božieho ľudu) od výkonnej moci (špecifickej pre biskupov), ale skôr synergiu medzi charizmou a osobnou autoritou biskupov na jednej strane a darom Ducha Svätého vyliatym na celé spoločenstvo na strane druhej.

37. Prvý vatikánsky koncil (1869 – 1870) schválil učenie o primáte a neomylnosti pápeža. Primát rímskeho biskupa, podľa ktorého je „v blahoslavenom Petrovi daný počiatok a trvalý a viditeľný základ jednoty viery a spoločenstva“, predstavil koncil ako úrad, ktorý má zaisťovať jednotu a nerozlučnosť episkopátu v službe viery Božieho ľudu.³⁵ Formula, podľa ktorej pápežove vyhlásenia *ex cathedra* sú nezmeniteľné „samy zo seba, a nie na základe súhlasu Cirkvi“³⁶, však „nerobí zo súhlasu Cirkvi (*consensus Ecclesiae*) niečo zbytočné“, ale potvrdzuje autoritu patriacu pápežovi z titulu jeho špecifickej služby.³⁷ Potvrdzujú to aj konzultácie s Božím ľuďom, ktoré prostredníctvom biskupov uskutočnil blahoslavený Pius

³⁵ PRVÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *De Ecclesia Christi, Pastor aeternus*, DH 3059. porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 18.

³⁶ PRVÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Pastor aeternus*, DH 3074; DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 25.

³⁷ „Iba sa tým odmieta idea, podľa ktorej by taká definícia vyžadovala buď predbežne alebo následne daný súhlas, ako podmienku svojej autority“ – vysvetľuje dokument Medzinárodnej teologickej komisie *Il sensus fidei nella vita della Chiesa* v bode 40.

IX. a ktoré sa týkali definovania dogmy o Nepoškvrnenom počatí.³⁸ Túto prax od neho následne prevzal aj Pius XII., keď išlo o definovanie dogmy o Nanebovzatí Panny Márie.³⁹

38. Už v 19. storočí sa začína ukazovať nevyhnutnosť znovu zavedenia adekvátnej a konzistentnej synodálnej praxe do Katolíckej cirkvi, vďaka prorockým hlasom niektorých autorov – ako Johann Adam Möhler (1796 – 1838), Antonio Rosmini (1797 – 1855) a John Henry Newman (1801 – 1890) – ktorí vo svojich dielach odkazovali na normatívne zdroje Svätého písma a Tradície a stali sa hlásateľmi potrebnej obnovy prichádzajúcej s biblickým, liturgickým a patristickým hnutím. Zdôrazňovali rozmer spoločenstva ako prvotného a základného prvku v živote Cirkvi, ktorý zahŕňa pravidelnú synodálnu prax na rôznych úrovniach, prikladajúcu náležitý význam *sensus fidei fidelium*, vnútorne prepojenému so špecifickou službou biskupov a pápeža. Aj objavenie sa novej atmosféry v ekumenických vzťahoch s inými cirkvami a cirkevnými spoločenstvami a pozornejšie rozlišovanie požiadaviek vyplývajúcich z moderného povedomia o účasti všetkých občanov na riadení verejných vecí, viedlo k novému a hlbšiemu prežívaniu a predstavovaniu tajomstva Cirkvi v jej vnútornom synodálnom rozmere.

39. Netreba zabúdať ani na to, že počnúc druhou polovicou 19. storočia sa rodí a postupne upevňuje nová inštitúcia, ktorá – hoci ešte nie je presne vyprofilovaná z hľadiska kánonického práva – predpokladá zhromaždenie biskupov jednej krajiny v rámci biskupskej konferencie. Je znakom prebúdajúcej sa kolegiátnej interpretácie biskupskej služby vo vzťahu k istému územiю a s ohľadom na meniace sa geopolitické podmienky. V tom istom duchu sa v predvečer 20. storočia v Ríme koná Plenárny koncil latinskoamerickej cirkvi, zvolaný Levom XIII., na ktorom sa zúčastňujú metropolitani cirkevných provincií tohto kontinentu (1899). Z hľadiska teológie a ekleziálnej skúsenosti tiež vzrastá povedomie o tom, že „Cirkev nie sú iba jej pastieri, že celá Cirkev je vďaka pôsobeniu Ducha Svätého subjektom a ‚nástrojom‘ Tradície a že laici zohrávajú aktívnu úlohu v odovzdávaní apoštolskej viery“⁴⁰.

³⁸ PIUS IX: encyklika *Ubiprimum nullis*, (1849), 6.

³⁹ PIUS XII.: encyklika *Deiparae Virginis Mariae*, AAS 42 (1950), 782 – 783.

⁴⁰ MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA: *Il sensus fidei nella vita della Chiesa*, (2014), 41.

40. Druhý vatikánsky koncil pokračuje v línii Prvého vatikánskeho koncilu a integruje ho do komplexného plánu „*aggiornamenta*“, pričom zohľadňuje pozitívne prvky, ktoré dozreli v predošlých desaťročiach a zahrnie ich do bohatej syntézy vo svetle Tradície.

Dogmatická konštitúcia *Lumen gentium* objasňuje koncept povahy a poslania Cirkvi ako spoločenstva a tiež načrtáva teologické predpoklady pre náležité opätovné zavedenie synodality: chápanie Cirkvi ako tajomstva a sviatosti; jej povahu Božieho ľudu putujúceho dejinami do nebeskej vlasti, v ktorej majú všetci jej členovia vďaka krstu rovnakú dôstojnosť Božích detí a všetkým je zverené rovnaké poslanie; náuka o sviatostnom charaktere biskupskej služby a kolegiálne v hierarchickom spoločenstve s rímskym biskupom.

Dekrét *Christus Dominus* zdôrazňuje subjektivitu partikulárnych cirkví a povzbudzuje biskupov, aby pastoračnú starostlivosť o miestnu cirkev, ktorá im je zverená, vykonávali v spoločenstve s ich kňazmi a za pomoci osobitnej kňazskej rady alebo poradného zboru, pričom vyzýva k zriadeniu pastoračnej rady v každej diecéze, ktorej členmi budú kňazi, rehoľníci i laici. Okrem toho vyjadruje želanie, aby sa na úrovni spoločenstva medzi miestnymi cirkvami istého regiónu znovu posilnila ctihodná inštitúcia synody a provinčných koncilov a vyzýva k podpore inštitútu biskupských konferencií. V dekréte *Orientalium Ecclesiarum* sa hovorí predovšetkým o zriadení patriarchátu a jeho synodálnej forme vo vzťahu k východným katolíckym cirkvám.

41. V rámci znovuoživenia synodálnej praxe na úrovni univerzálnej Cirkvi zriadil blahoslavený Pavol VI. Biskupskú synodu. Ide o „stály poradný zbor biskupov pre univerzálnu Cirkev“, ktorý je podriadený priamo a bezprostredne moci pápeža a jeho „úlohou je radiť a informovať“, no „môže mať tiež rozhodovacie právomoci, keď mu ich udelí rímsky pontifex“⁴¹. Cieľom tejto inštitúcie je rozvíjať ovocie koncilovej skúsenosti spoločenstva a podporiť jej šírenie v rámci Božieho ľudu.

Svätý Ján Pavol II. pri príležitosti Jubilejného roka 2000 zhodnotil prejdenú cestu v súvislosti s uskutočňovaním samotnej podstaty tajomstva Cirkvi, a to prostredníctvom rôznych štruktúr cirkevného spoločenstva v súlade s učením Druhého vatikánskeho koncilu. Mnoho sa urobilo – zdôraznil – ale „ostáva ešte veľa toho urobiť, aby sa lepšie vyjadřila účinnosť týchto

⁴¹ PAVOL VI.: apoštolský list vo forme motu proprio *Apostolica sollicitudo*, 15. septembra 1965: AAS 57 (1965), 776.

nástrojov spoločenstva [...] aby pohotovo a účinne odpovedali na problémy, s ktorými sa Cirkev v rýchlych premenách nášho času stretá⁴².

V priebehu temer päťdesiatich rokov od posledného koncilu podnes dozrelo v čoraz širších skupinách Božieho ľudu povedomie o povahe Cirkvi ako spoločenstva, pričom sa na diecéznej, regionálnej i univerzálnej úrovni pozitívne prejavili skúsenosti synodality. Zvlášť konanie 14-tich riadnych plenárnych zhromaždení synody biskupov upevnilo skúsenosť a činnosť biskupských konferencií a všade sa konali synodálne zhromaždenia. Okrem toho boli zriadené poradné zbory, ktorý podporujú spoločenstvo a spoluprácu medzi miestnymi cirkvami a biskupmi pri vypracovaní určitých pastoračných prístupov na národnej a kontinentálnej úrovni.

KAPITOLA 2

K TEOLÓGII SYNODALITY

42. Učenie Písma a Tradície svedčí o tom, že synodalita je konštitutívnym rozmerom Cirkvi, lebo prostredníctvom nej sa Cirkev prejavuje a utvára ako putujúci Boží ľud a ako zhromaždenie zvolané zmŕtvychvstalým Pánom. V 1. kapitole sa zdôrazňuje najmä exemplárny a normatívny charakter koncilu v Jeruzaleme (*Sk* 15, 4 – 29). Ten nám ukazuje, ako sa v situácii, keď prvotná Cirkev čelila rozhodujúcej výzve, použila metóda komunitného a apoštolského rozlišovania, ktoré je prejavom samotnej povahy Cirkvi ako tajomstva spoločenstva s Kristom v Duchu Svätom.⁴³ Synodalita neoznačuje len jednoduchú pracovnú procedúru, ale je špecifickou formou, prostredníctvom ktorej Cirkev žije a koná. S ohľadom na to a vo svetle ekleziológie Druhého vatikánskeho koncilu sa táto kapitola zameria na teologické základy a obsah synodality.

2.1. Teologické základy synodality

⁴² JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte*, 6. január 2001, 44; *AAS* 93 (2001), 298.

⁴³ BENEDIKT XVI.: *Homília počas sv. omše na úvod 5. všeobecnej konferencie biskupov Latinskej Ameriky a Karibiku*, Aparecida, 13. máj 2007, *AAS* 99 (2007), 435: „Toto je ‚metóda‘, ktorou pracujeme v Cirkvi (...). Nie je to len otázka procedúry: je odrazom samotnej povahy Cirkvi, tajomstva spoločenstva s Kristom v Duchu Svätom (...) ‚zdalo sa to správne Duchu Svätému a nám‘“.

43. Cirkev je *de Trinitate plebs adunata*,⁴⁴ povolaná a spôsobilá, aby ako Boží ľud zamerala svoje misijné putovanie na slávu „Bohu Otcovi skrze Krista v Duchu“⁴⁵. Cirkev sa takto v Kristovi a prostredníctvom Ducha Svätého podieľa na živote spoločenstva Najsvätejšej Trojice, ktorého cieľom je objasniť celé ľudstvo.⁴⁶ V dare a záväzku spoločenstva sa nachádza zdroj, forma a cieľ synodality, keďže ona je vyjadrením špecifického *modus vivendi et operandi* Božieho ľudu v zodpovednej a pravidelnej účasti všetkých jeho členov na rozlišovaní a realizovaní spôsobov naplňania jej misie. V praktizovaní synodality sa totiž konkrétne uskutočňuje povolanie človeka na život v spoločenstve, ktoré sa deje prostredníctvom úprimného sebadarovania, v jednote s Bohom a v jednote s bratmi a sestrami v Kristovi.⁴⁷

44. Zmŕtvychvstalý Ježiš dal apoštolom dar Ducha Svätého, aby sa uskutočnil plán spásy (porov. *Jn* 20, 22). Na Turíce bol Boží Duch vyliaty na všetkých, čo počúvali a prijali *kérygmu*, – bez ohľadu na ich pôvod – ako predobraz univerzálneho zhromaždenie všetkých národov v jedinom Božom ľude (porov. *Sk* 2, 11). Duch Svätý hlboko v srdciach oživuje a formuje spoločenstvo a poslanie Cirkvi, Kristovho Tela a živého chrámu Ducha (porov. *Jn* 2, 21; *I Kor* 2, 1 – 11). „Veriť, že Cirkev je ‚svätá‘ a ‚katolícka‘, že je ‚jedna‘ a ‚apoštolská‘, je neoddeliteľné od viery v Boha Otca, Syna a Ducha Svätého.“⁴⁸

45. Cirkev je *jedna*, pretože jej zdrojom, vzorom a cieľom je jednota Najsvätejšej Trojice (porov. *Jn* 17, 21 – 22). Je putujúcim Božím ľuďom na zemi, ktorý má v jednote Kristovho tela a skrze Svätého Ducha zmieriť všetkých ľudí (porov. *I Kor* 12, 4).

Cirkev je *svätá*, pretože je dielom Najsvätejšej Trojice (porov. *2 Kor* 13, 13): svätou je vďaka milosti Krista, ktorý sa jej vydal ako Ženich svojej Neveste (porov. *Ef* 5, 25), a oživuje ju Otcova láska, ktorá je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého (porov. *Rim* 5,5). V nej sa uskutočňuje *communio sanctorum* v jeho dvojacom zmysle: ako spoločenstvo s posvätnou

⁴⁴ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 2 – 4 („ľud zhromaždený jednotou Otca a Syna a Ducha Svätého“); DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét o misijnej činnosti Cirkvi *Ad gentes*, 7. decembra 1965, 2 – 4.

⁴⁵ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 51; dogmatická konštitúcia *Dei verbum*, 2; konštitúcia *Sacrosanctum concilium*, 6.

⁴⁶ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 4, 8, 13 – 15, 18, 21, 24 – 25; dogmatická konštitúcia *Dei verbum*, 10; DRUHÝ Vatikánsky koncil: pastoračná konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete *Gaudium et spes*, 7. decembra 1965, 32; dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 21. novembra 1964, 2 – 4, 14 – 15, 17 – 18, 22.

⁴⁷ DRUHÝ Vatikánsky koncil: pastoračná konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete *Gaudium et spes*, 24.

⁴⁸ KKC 750.

realitou (*sancta*) a ako spoločenstvo medzi svätými osobami (*sancti*).⁴⁹ Takto bol Boží ľud utvorený a poslaný ako univerzálna sviatosť jednoty a spásy a takto – sprevádzaný príhovorom Preblahoslavenej Panny Márie, mučeníkov a svätých – kráča k dokonalosti svätosti, ku ktorej sú povolaní všetci jeho členovia.

Cirkev je *katolícka*, pretože uchováva integritu a celok viery (porov. *Mt* 16, 16) a je poslaná, aby všetky národy zeme zhromaždila v jednom svätom ľude (porov. *Mt* 28, 19). Je *apoštolská*, pretože je vybudovaná na základe apoštolov (porov. *Ef* 2, 20), pretože verne odovzdáva ich vieru a pretože ju učia, posväcujú a riadi ich nástupcovia (porov. *Sk* 20, 19).

46. Princípom synodality je pôsobenie Ducha v spoločenstve Kristovho tela a na misionárskej ceste Božieho ľudu. Duch Svätý ako *nexus amoris* v živote Božej Trojice, odovzdáva tú istú lásku Cirkvi, ktorá sa buduje ako *κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος* (*2 Kor* 13, 13). Dar jedného a toho istého Ducha Svätého sa vo všetkých pokrstených prejavuje v rôznych podobách: v rovnakej dôstojnosti pokrstených; v univerzálnom povolaní všetkých ku svätosti;⁵⁰ v účasti všetkých veriacich na kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Ježiša Krista; v bohatstve hierarchických a charizmatických darov;⁵¹ v živote a poslaní každej miestnej cirkvi.

47. Synodálna cesta Cirkvi je utváraná a živená Eucharistiou. Ona je „stredom celého kresťanského života tak pre všeobecnú Cirkev, ako aj pre miestne cirkevné spoločenstvo a pre každého veriaceho“⁵². Zdroj a vrchol synodality je v liturgickom slávení a jedinečným spôsobom v plnej, vedomej a aktívnej účasti na eucharistickom zhromaždení (*synaxis*).⁵³ Vďaka spoločenstvu s Kristovým telom a krvou „*my mnohí sme jedno telo, lebo všetci máme podiel na jednom chlebe*“ (*1 Kor* 10, 17).

Eucharistia predstavuje a viditeľne uskutočňuje našu príslušnosť ku Kristovmu telu, na ktorom máme účasť spolu s ostatnými kresťanmi (*1 Kor* 12,12). Okolo eucharistického stola sa utvárajú miestne cirkvi a stretávajú sa v jednote jedinej Cirkvi. Eucharistické zhromaždenie vyjadruje a uskutočňuje cirkevné „*my*“ *communia sanctorum*, v ktorom sa veriaci podieľajú na Božej milosti v jej mnohých podobách. *Ordo ad Synodum* – počnúc koncilom v Toled

⁴⁹ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 49.

⁵⁰ *Tamtiež*, 39 – 42.

⁵¹ *Tamtiež*, 4, 12b; porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: list biskupom Katolíckej cirkvi *Iuvenescit Ecclesia*, 15. mája 2016, 12 – 18.

⁵² *Všeobecné smernice Rímskeho misála*, 16.

⁵³ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: konštitúcia *Sacrosanctum concilium*, 10, 14.

v 7. storočí až po *Caeremoniale Episcoporum* promulgované v roku 1984 – zdôrazňuje liturgickú povahu synodálneho zhromaždenia a stanovuje, že na jeho začiatku i v centre má byť slávenie Eucharistie a intronizácia evanjelia.

48. Pán vylieva svojho Ducha na Boží ľud na každom mieste a v každom čase, aby mu umožnil podieľať sa na svojom živote, sýti ho Eucharistiou a vedie ho v synodálnom spoločenstve. „Byť skutočne ‚synodálny‘ značí napredovať v harmónii pod vedením Ducha“⁵⁴. Hoci synodálne procesy a udalosti majú svoj začiatok, priebeh a záver, synodalita ponúka špecifický opis dejinnej cesty Cirkvi ako takej, oživuje jej štruktúry a usmerňuje jej misiu. Trojičný, antropologický, kristologický, pneumatologický a eucharistický rozmer Božieho plánu spásy, ktorý sa uskutočňuje v tajomstve Cirkvi, vymedzuje teologický horizont, v rámci ktorého sa naprieč stáročiami rozvíja a uskutočňuje synodalita.

2.2. Synodálna cesta putujúceho a misionárskeho Božieho ľudu

49. Synodalita ukazuje „putujúci“ charakter Cirkvi. Obraz Božieho ľudu zhromaždeného spomedzi rôznych národov (Sk 2, 1 – 9; 15, 14) vyjadruje jeho spoločenský, historický a misionársky charakter, ktorý zodpovedá stavu a povolaniu každej ľudskej bytosti ako *homo viator*. Cesta je obraz, ktorý osvetľuje naše chápanie tajomstva Krista ako cesty vedúcej k Otcovi.⁵⁵ Ježiš je cestou od Boha k človeku a cestou od človeka k Bohu.⁵⁶ V synodálnej ceste Cirkvi pokračuje udalosť milosti, vďaka ktorej sa Boh stal pútnikom, keď si medzi nami postavil stánok (Jn 1, 14).

50. Cirkev putuje s Kristom, skrze Krista a v Kristovi. On, Pútnik, Cesta i Domov, nám dáva svojho Ducha lásky (Rim 5, 5), aby sme v ňom mohli nasledovať „ešte dokonalejšiu cestu“ (1Kor 12, 31). Cirkev je povolaná ísť v stopách svojho Pána, pokiaľ On znovu nepríde (1Kor 11, 26). Cirkev je ľuďom Cesty (Sk 9, 2; 18, 25; 19, 9), putujúcim do nebeského kráľovstva (Flp 3,20). Synodalita je historickou formou jej putovania v spoločenstve až do konečného cieľa (Hebr 3, 7 – 4, 44). Viera, nádej a láska riadia a formujú putovanie Pánovho zhromaždenia, očakávajúceho „mesto s pevnými základmi“ (Hebr 11, 10). Kresťania sú

⁵⁴ J. RATZINGER: „Le funzioni sinodali della Chiesa: l'importanza della comunione tra i Vescovi“, in: *L'Osservatore romano*, 24. januára 1996, 4.

⁵⁵ Porov. TOMMASO D'AQUINO: *Summa Theologiae* I, 2; III, prol.

⁵⁶ Porov. JÁN PAVOL II.: encyklika *Redemptor hominis*, 7-14.

„cudzincami a pútnikmi“ vo svete (*1 Pt 2,11*), ktorí boli poctení darom a zodpovednosťou ohlasovať všetkým evanjelium o Kráľovstve.

51. Boží ľud je na ceste až do konca čias (*Mt 28, 20*) a až po samý kraj zeme (*Sk 1, 8*). Cirkev žije v priestore mnohých miestnych cirkví a putuje v čase skrze Kristovu Paschu až do jeho druhého príchodu (*parusía*). Parúzia predstavuje jedinečný historický námet, v ktorom je už prítomné a účinné eschatologické určenie definitívneho zjednotenia s Bohom a zjednotenia ľudskej rodiny v Kristovi.⁵⁷ Synodálna forma cesty Cirkvi vyjadruje a podporuje uskutočňovanie spoločenstva v každej z miestnych cirkví a tiež medzi nimi, v rámci jednej Kristovej Cirkvi.

52. Synodálny rozmer Cirkvi zahŕňa spoločenstvo živej tradície viery medzi rôznymi miestnymi cirkvami navzájom a tiež s cirkvou Ríma, tak v diachronickom zmysle – *antiquitas* – ako aj v synchronickom zmysle – *universitas*. Odovzdávanie a prijímanie symbolu viery a rozhodnutí miestnych a provinčných synod – a v špecifickom a univerzálnom zmysle ekumenických koncilov – vyjadrovalo a normatívnym spôsobom zaručovalo spoločenstvo vo viere, ktorú Cirkev vyznáva všade, vždy a každým (*quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est*).⁵⁸

53. Synodalita sa prežíva v Cirkvi v službe jej misii. *Ecclesia peregrinans natura sua missionaria est*,⁵⁹ Cirkev žije, aby hlásala evanjelium⁶⁰. Celý Boží ľud je subjektom hlásania evanjelia.⁶¹ Každý pokrstený je povolaný, aby bol protagonistom misie, pretože všetci sme misionárski učenici. Cirkev je povolaná, aby v synodálnej synergii aktivovala služby a charizmy prítomné v jej živote, a počúvala hlas Ducha, aby rozpoznala cesty evanjelizácie.

2.3. Synodalita ako prejav ekleziológie spoločenstva

54. Dogmatická konštitúcia *Lumen gentium* ponúka základné princípy pre správne pochopenie synodality v perspektíve ekleziológie spoločenstva. Usporiadanie jej prvých kapitol predstavuje dôležitý krok vpred v sebachápaní Cirkvi. Postupnosť – Tajomstvo Cirkvi (kap. 1), Boží ľud (kap. 2), Hierarchická štruktúra Cirkvi (kap. 3) – zdôrazňuje skutočnosť, že

⁵⁷ Porov. MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA: *Temí scelti di ecclesiologia*, (1985), II.

⁵⁸ Porov. VINCENZO DI LÉRINS, *Commonitorium* II, 5;CCSL64, 25 – 26, s. 149.

⁵⁹ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét *Ad gentes*, 2.

⁶⁰ PAVOL VI.: apoštolská exhortácia *Evangelií nuntiandi*, 8. decembra 1975, 14, AAS 68 (1976) 13.

⁶¹ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét *Ad gentes*, 35.

cirkevná hierarchia je daná do služby Božiemu ľudu, aby sa tak uskutočňovala misia Cirkvi v súlade s Božím plánom spásy, v logike uprednostňovania celku pred časťami a cieľa pred prostriedkami.

55. Synodalita značí, že celá Cirkev je subjektom a každý v Cirkvi je subjektom. Veriaci sú *σύνδοδοι*, súputníci na ceste. Sú povolani zohrávať aktívnu úlohu, keďže sa podieľajú na jedinom Kristovom kňazstve⁶² a sú im určené rôzne charizmy, ktoré dáva Duch Svätý⁶³ pre spoločné dobro. Synodálny život odhaľuje, že Cirkev je zložená zo slobodných a rozličných subjektov, spojených v jednom spoločenstve, ktoré sa dynamicky prejavuje ako jediný komunitný subjekt založený na Kristovi ako uholnom kameni, a na stĺpoch, ktorými sú apoštoli, a tak sa z mnohých živých kameňov vytvára „duchovný dom“ (porov. *1 Pt 2, 5*), „Boží príbytok v Duchu“ (*Ef 2, 22*).

56. Všetci veriaci sú z moci krstu povolani svedčiť a ohlasovať Slovo pravdy a života, ako členovia prorockého, kňazského a kráľovského Božieho ľudu.⁶⁴ Biskupi vykonávajú svoju špecifickú apoštolskú moc učením, posväcovaním a riadením miestnej cirkvi, zverenej do ich pastoračnej starostlivosti v službe misii Božieho ľudu.

Pomazanie Duchom Svätým sa prejavuje v *sensus fidei* veriacich.⁶⁵ „Vo všetkých pokrstených, od prvého až po posledného, pôsobí posväcujúca sila Ducha, ktorá povzbudzuje do evanjelizácie. Boží ľud je svätý vďaka tomuto pomazaniu, ktoré ho robí *neomylným*, *in credendo*“. To znamená, že keď verí, nepochybí, aj keď možno vždy nedokáže nájsť vhodné slová na vyjadrenie svojej viery. Duch ho vedie v pravde a privádza ho k spásu. Ako súčasť tajomstva lásky voči ľuďom Boh darúva celku veriacich *zmysel pre vieru – sensus fidei* –, ktorý im pomáha rozlišovať to, čo skutočne pochádza od Boha. Prítomnosť Ducha dáva kresťanom istý druh bytostnej totožnosti s Božími vecami, ako aj múdrosť, v ktorej tieto veci dokážu intuitívne chápať.“⁶⁶ Táto „konnaturalita“ sa prejavuje v „*sentire cum Ecclesia*“: v cítení, prežívaní a vnímaní v súlade s Cirkvou. To sa požaduje nielen od teológov, ale od všetkých veriacich; zjednocuje to všetkých členov Božieho ľudu počas jeho pozemského putovania. Je to kľúčový prvok ich „spoločného putovania“⁶⁷.

⁶² DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 10.

⁶³ *Tamtiež*, 12, 32.

⁶⁴ Porov. CIC 783 – 786.

⁶⁵ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 12a.

⁶⁶ FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii Gaudium*, 119, AAS CV (2013) 1069 – 1070.

⁶⁷ MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA: *Il “sensus fidei” nella vita della Chiesa* (2014), 90.

57. Pápež František, ktorý si osvojil ekleziologickú perspektívu Druhého vatikánskeho koncilu, načrtáva obraz synodálnej Cirkvi ako „obrátenej pyramídy“, ktorá zahŕňa Boží ľud, biskupský zbor a v rámci neho Petrovho nástupcu, ktorý má osobitnú službu zjednocovať. Vrchol pyramídy sa nachádza pod základňou.

„Synodalita, ako konštitutívny prvok Cirkvi, nám ponúka najvhodnejší interpretačný rámec na pochopenie samotnej hierarchickej služby. [...] Ježiš založil Cirkev tak, že do jej čela postavil kolégium apoštolov, v ktorom je apoštol Peter ‚skalou‘ (porov. *Mt* 16, 18), tým, kto má ‚posilňovať‘ bratov vo viere (porov. *Lk* 22, 32). No v tejto Cirkvi, ako v obrátenej pyramíde, sa vrchol nachádza pod základňou. Preto sa tí, čo vykonávajú moc, volajú služobníkmi, lebo v pôvodnom zmysle slova sú poslednými zo všetkých.“⁶⁸

2.4. Synodalita v dynamike katolíckeho spoločenstva

58. Synodalita je živým prejavom katolíckosti Cirkvi ako spoločenstva. V Cirkvi je Kristus prítomný ako Hlava spojená so svojím telom (*Ef* 1, 22 – 23), takže od neho prijíma Cirkev plnosť prostriedkov spásy. Cirkev je katolícka aj preto, že je poslaná ku všetkým ľuďom, aby zhromaždila celú ľudskú rodinu v bohatstve plurality jej kultúrnych prejavov pod Kristovou vládou a v jednote jeho Ducha. Synodálna cesta vyjadruje a podporuje jej katolíckosť dvojakým spôsobom: ukazuje dynamiku, v ktorej sa všetci členovia Božieho ľudu podieľajú na plnosti viery, a umožňuje odovzdávanie viery všetkým ľuďom a všetkým národom.

59. Keďže je Cirkev katolícka, univerzálne sa v nej stáva lokálnym a lokálne zasa univerzálnym. Jedinečnosť Cirkvi na určitom mieste je uskutočnená v lone univerzálnej Cirkvi a univerzálna Cirkev sa prejavuje a konkrétne uskutočňuje v miestnych cirkvách, v ich vzájomnom spoločenstve a v spoločenstve s cirkvou Ríma.

„Preto každá miestna cirkev, ak by sa dobrovoľne odlúčila od univerzálnej Cirkvi, stratila by tým vzťah k Božiemu plánu [...]. Napokon Cirkev, rozšírená po celom svete (*toto orbe diffusa*), stala by sa niečím abstraktným, ak by jej miestne cirkvi nedodávali telo a život. Jedine ak budeme mať na zreteli tieto dva póly Cirkvi, budeme môcť pochopiť bohatstvo týchto vzťahov medzi univerzálnou Cirkvou a miestnymi cirkvami.“⁶⁹

⁶⁸ FRANTIŠEK: *Príhovor pri príležitosti slávania 50. výročia založenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015: *AAS* 107 (2015), 1139, 1141 – 1142.

⁶⁹ PAVOL VI.: apoštolská exhortácia *Evangelii nuntiandi*, 62, *AAS* 68 (1976) 52; porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: list biskupom Katolíckej cirkvi *O niektorých aspektoch Cirkvi ako chápanej ako*

60. Vnútrotný vzťah týchto dvoch pólov možno vyjadriť ako spôsob, akým je v jednej Kristovej Cirkvi univerzálne a lokálne prítomné jedno v druhom. Keďže je Cirkev katolícka, rozmanitosť v nej nie je čistou koexistenciou, ale prenikaním sa vo vzájomnej korelácii a závislosti: ekleziologická *perichoréza*, v ktorej trojičné spoločenstvo nachádza v Cirkvi svoj obraz. Spoločenstvo medzi miestnymi cirkvami v rámci jednej univerzálnej Cirkvi osvetľuje ekleziologický význam kolegiátneho „my“ episkopátu, zhromaždeného v jednote s Petrom a pod Petrom (*cum Petro et sub Petro*).

61. Miestne cirkvi sú komunitnými subjektmi, ktoré originálnym spôsobom uskutočňujú jeden Boží ľud v rôznych kultúrnych a spoločenských kontextoch a vzájomne sa delia o svoje dary, aby podporili toto „vnútrotné spojenie“⁷⁰. Rozmanitosť miestnych cirkví – s ich cirkevnou disciplínou, liturgickými obradmi, teologickým bohatstvom, duchovnými darmi a kánonickými normami – „jasnejšie dokazuje katolíckosť nerozdelenej Cirkvi“⁷¹. Petrova služba, centrum *unitatis*, „chráni oprávnenú rozmanitosť, ale pritom bdie, aby tieto zvláštnosti nielenže neškodili jednote, ale naopak, aby jej boli na osoh“⁷². Petrov úrad má slúžiť jednote Cirkvi a zaisťovať jedinečný charakter každej miestnej cirkvi. Synodalita opisuje cestu, ktorou ísť, aby sa podporila katolíckosť Cirkvi, pričom rozlišuje, akými cestami treba ísť spoločne v univerzálnej Cirkvi a akými odlišne v jednotlivých miestnych cirkvách.

2.5. Synodalita v *traditio* apoštolského spoločenstva

62. Cirkev je apoštolská v trojakom zmysle: pretože bola a neustále je budovaná na základe apoštolov (porov. *Ef* 2, 20); pretože s pomocou Ducha Svätého uchováva a odovzdáva ich učenie (porov. *Sk* 2, 42; *2 Tim* 1,13 – 14); pretože naďalej je vedená apoštolmi prostredníctvom kolégia biskupov, ich nástupcov a pastierov v Cirkvi (*Sk* 20, 28).⁷³ Tu sa zameriame na vzťah medzi synodálnym životom Cirkvi a apoštolskou službou, ktorá sa konkrétne uskutočňuje v službe biskupov v rámci kolegiátneho a hierarchického spoločenstva medzi nimi navzájom a s biskupom Ríma.

spoločenstvo, kap. II.

⁷⁰ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 13c.

⁷¹ *Tamtiež*, 23.

⁷² *Tamtiež*, 13c.

⁷³ Porov. *KKC* 857.

63. *Lumen gentium* učí, že Ježiš ustanovil Dvanástich „na spôsob kolégia alebo trvalého zboru, na ktorého čelo postavil Petra, vyvoleného spomedzi nich“⁷⁴. Hovorí, že biskupské nástupníctvo sa uskutočňuje prostredníctvom biskupskej vysviacky, ktorá im udeľuje plnosť sviatosti vysviacky a začleňuje ich do kolegiálneho a hierarchického spoločenstva s hlavou a členmi tohto zboru.⁷⁵ Tvrdí, že biskupská služba, ktorá vychádza zo služby apoštolov a korešponduje s ňou, má kolegiálny a hierarchický charakter. Objasňuje vzťah medzi sviatostným charakterom episkopátu a biskupskou kolegialitou, ktorý presahuje interpretáciu oddeľujúcu biskupskú službu od jej sviatostného koreňa a oslabujúcu jej kolegiálny rozmer, dosvedčovaný Tradíciou.⁷⁶ V kontexte ekleziológie spoločenstva a kolegiality sa takto dopĺňa učenie Prvého vatikánskeho koncilu o rímskom biskupovi ako o „viditeľnom princípe a základe jednoty biskupov, ako aj množstva veriacich“⁷⁷.

64. Teológiu synodality možno hlbšie pochopiť na základe učenia o *sensus fidei* Božieho ľudu a o sviatostnej kolegialite biskupov v hierarchickom spoločenstve s biskupom Ríma. Synodálny rozmer Cirkvi značí, že všetci pokrstení majú povahu aktívneho subjektu a zároveň vyjadruje špecifickú úlohu biskupskej služby v kolegiálnom a hierarchickom spoločenstve s rímskym biskupom.

Táto ekleziologická perspektíva nás pozýva k tomu, aby sa synodálne spoločenstvo vyjadrilo pomocou termínov „všetci“, „niektorí“ a „jeden“. Synodalita zahŕňa uplatňovanie *sensus fidei universitas fidelium* (všetci), vodcovskú službu biskupského zboru, aj každého biskupa jednotlivo s jeho kňazmi (niektorí), a tiež službu rímskeho biskupa (jeden) ako službu jednote na rôznych úrovniach a v rôznych formách – na úrovni miestnych cirkví, v ich regionálnych zoskupeniach i na úrovni univerzálnej Cirkvi. Takto synodálna dynamika spája komunitný rozmer, ktorý zahŕňa celý Boží ľud, kolegiálny rozmer, vzťahujúci sa k vykonávaniu biskupskej služby a tiež službu primátu rímskeho biskupa.

⁷⁴ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 19.

⁷⁵ Porov. *tamtiež*, 21.

⁷⁶ Porov. *tamtiež*, 22a: „Tak ako svätý Peter a ostatní apoštolí tvoria z Pánovho ustanovenia jediné apoštolské kolégium, rovnakým spôsobom (*pari ratione*) sú navzájom spojení rímsky veľkňaz, Petrov nástupca, a biskupi, nástupcovia apoštolov.“

⁷⁷ *Tamtiež*, 23a.

Tento vzájomný vzťah podporuje *singularis conspiratio* (jedinečná zhoda) medzi veriacimi a pastiermi,⁷⁸ ktorá je obrazom večnej *conspiratio* prežívanej v Najsvätejšej Trojici. Takto Cirkev „neprestajne smeruje k plnosti Božej pravdy, kým sa na nej nesplnia Božie slová“⁷⁹.

65. Obnova synodálneho života Cirkvi si vyžaduje zavedenie procesov konzultácií s celým Božím ľudom. „Prax radenia sa s veriacimi nie je v živote Cirkvi ničím novým. V stredovekej Cirkvi sa využíval princíp rímskeho práva: *Quod omnes tangit, ab omnibus tractari et approbari debet* (to, čo sa týka všetkých, musí byť prerokované a schválené všetkými). V troch oblastiach života Cirkvi (viera, sviatosti, riadenie) sa tradične kombinovala hierarchická štruktúra s konkrétnym režimom združovania a súhlasu, čo sa považovalo za apoštolskú prax či Tradíciu“⁸⁰. Táto axióma sa nechápala v cirkevnej rovine v zmysle akéhosi konciliarizmu, ani v zmysle parlamentarizmu, ako sa chápe v politike. Jednoducho umožňovala rozmyšľať o synodalite a uskutočňovať ju v rámci cirkevného spoločenstva.

66. Z katolíckeho a apoštolského pohľadu ide o recipročný vzťah medzi *communio fidelium, communio episcoporum* a *communio ecclesiarum*. Koncept synodality je širší ako koncept kolegiality, pretože zahŕňa účasť všetkých v Cirkvi a tiež všetkých cirkví. Kolegialita v striktnom slova zmysle predstavuje znak a prejav spoločenstva Božieho ľudu na úrovni biskupov, teda v kolégiu biskupov *cum Petro e sub Petro* a prostredníctvom neho spoločenstvo medzi všetkými partikulárnymi cirkvami. Pojem synodality zahŕňa kolegialitu a naopak, keďže obe tieto reality, hoci sú rozdielne, navzájom sa podporujú a zaručujú. Učenie Druhého vatikánskeho koncilu o sviatostnom charaktere episkopátu a o kolegialite predstavuje základný teologický predpoklad pre správnu a úplnú teológiu synodality.

2.6. Participácia a autorita v synodálnom živote Cirkvi

67. Synodálna Cirkev je Cirkev participácie a spoluzodpovednosti. Pri vykonávaní synodality je povolaná sklbiť účasť všetkých, každého podľa jeho povolania, s mocou, ktorú Kristus udelil kolégiu biskupov na čele s pápežom. Táto participácia sa zakladá na skutočnosti, že všetci veriaci sú schopní a povolaní slúžiť jedni druhým svojimi konkrétnymi darmi, ktoré prijali od Ducha Svätého. Autorita pastierov je špecifickým darom Ducha Krista – Hlavy na

⁷⁸ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia *Dei Verbum*, 10.

⁷⁹ *Tamtiež*, 8.

⁸⁰ MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA: *Il “sensus fidei” nella vita della Chiesa*, (2014), 122.

budovanie celého Tela, nie je to ľuďom delegovaná a reprezentatívna funkcia. V tomto bode je dobré urobiť isté spresnenia.

68. Prvé sa týka významu a hodnoty *konzultácií* so všetkými členmi v Cirkvi. Rozdiel medzi rozhodujúcim a poradným hlasom nemá viesť k podceňovaniu názorov a mienok vyjadrených na rôznych synodálnych zhromaždeniach a v rôznych poradných zboroch. Výraz *votum tantum consultivum*, ktorý označuje váhu názorov a návrhov v týchto ctených zhromaždeniach by nebol vhodný, ak by sa chápal podľa *mens* (ducha) civilného práva v rôznych jeho vyjadreniach.⁸¹

Konzultácia, ktorá sa deje na synodálnych zhromaždeniach, je niečím skutočne odlišným, pretože členovia Božieho ľudu, ktorí sa na nej podieľajú, odpovedajú na Pánovo povolanie, spoločne počúvajú to, čo Duch hovorí Cirkvi prostredníctvom Božieho slova, ktoré zaznieva v aktuálnej situácii, a z pohľadu viery interpretujú znamenia časov. V synodálnej Cirkvi je celé spoločenstvo v slobodnej a bohatej rozmanitosti jeho členov povolané, aby sa spoločne modlilo, počúvalo, analyzovalo, viedlo dialóg, rozlišovalo a radilo, keď chce prijať pastoračné rozhodnutia, čo možno najviac zhodné s Božou vôľou. Ak majú pastieri dospieť k vlastným rozhodnutiam, musia pozorne počúvať túžby (*vota*) veriacich. Kánonické právo stanovuje, že v špecifických prípadoch majú konať iba po vyžiadaní a vypočutí si rôznych mienok, v súlade so zákonne stanovenými postupmi.⁸²

69. Druhé spresnenie sa týka *funkcie riadenia, ktorá je vlastná pastierom*.⁸³ Neexistuje nejaká vzdialenosť, ani oddelenie medzi spoločenstvom a jeho pastiermi – ktorí sú povolani, aby konali v mene jediného Pastiera – ale existujú len ich rozdielne úlohy v reciprocite spoločenstva. Synoda, zhromaždenie či poradný zbor nemôžu prijímať rozhodnutia bez legitímnych pastierov. Synodálny proces sa musí realizovať v rámci hierarchicky štruktúrovaného spoločenstva. Napríklad v diecéze je nevyhnutné rozlišovať medzi procesom rozhodovania (*decision-making*) prostredníctvom spoločne praktizovaného rozlišovania, konzultácií a spolupráce, a prijatím pastoračného rozhodnutia (*decision-taking*), ktoré prináleží do kompetencie biskupa, ktorý zaisťuje jeho apoštolský a katolícky charakter.

⁸¹ Porov. F. COCCOPALMERIO: *La "consultività" del Consiglio pastorale parrocchiale e del Consiglio per gli affari economici della parrocchia*, in "Quaderni di Diritto ecclesiale", 1 (1988) 60 – 65.

⁸² CIC stanovuje, že keď ide o vyššiu nutnosť súhlasu a rady kolégia alebo skupiny osôb musí sa zvolať kolégium alebo vyžiadať si radu podľa normy práva (kán. 127 § 1; kán. 166; porov. kán. 166 – 173). Aby však úkon bol platný, vyžaduje sa, aby sa rada vyžiadala od všetkých (kán. 127 § 1).

⁸³ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 27.

Dopracovať sa k obsahu rozhodnutia je synodálnou úlohou, samotné rozhodnutie je úradnou kompetenciou. Správne vykonávanie synodality musí prispievať k lepšiemu skĺbeniu personálne a kolégiovo vykonávanej služby apoštolskej autority so synodálnym praktizovaním rozlišovania zo strany spoločenstva.

70. Zhrňme to, vo svetle normatívnych zdrojov a ich teologických základov, ktoré sme pripomenuli v 1. a 2. kapitole, možno napokon spresniť opis synodality ako konštitutívneho rozmeru Cirkvi.

a) Synodalita značí predovšetkým osobitný *štyl*, ktorý charakterizuje celkový život a misiu Cirkvi, vyjadruje jej povahu Božieho ľudu, ktorý spoločne putuje a zhromažďuje sa, povoláný Pánom Ježišom, aby v sile Ducha Svätého ohlasoval evanjelium. Synodalita sa má prejavovať v každodennom spôsobe života a činnosti Cirkvi. Tento *modus vivendi et operandi* sa uskutočňuje prostredníctvom spoločného počúvania Božieho slova a slávenia Eucharistie, komunitného bratstva, spoluzodpovednosti a participácie celého Božieho ľudu na živote a misii Cirkvi – na jej rôznych úrovniach a pri rozlišovaní rôznych služieb a úloh.

b) Synodalita – vo viac špecifickom a konkrétnom zmysle – označuje z teologického a kánonického hľadiska tie *cirkevné štruktúry a procesy*, v ktorých sa synodálna povaha Cirkvi prejavuje v inštitucionálnej rovine, a to analogicky na rôznych úrovniach jej uskutočnenia: miestnej, regionálnej, univerzálnej. Tieto štruktúry a procesy sú oficiálne v službe Cirkvi, ktorá musí smerodajne rozlišovať a určovať spôsob ako napredovať, počúvajúc Ducha Svätého.

c) Synodalita, napokon, označuje konanie tých *synodálnych udalostí*, na ktoré je Cirkev zvolávaná kompetentnou autoritou, podľa špecifických postupov stanovených cirkevným poriadkom, pričom sa do nich rôznym spôsobom zapája celý Boží ľud – na miestnej, regionálnej a univerzálnej úrovni – aby pod vedením biskupov, v kolegiátnom a hierarchickom spoločenstve s biskupom Ríma, rozlišoval cestu, ktorou treba ísť, a hľadal odpovede na konkrétne otázky, prijal rozhodnutia a určil smer s cieľom naplniť svoju evanjelizačnú misiu.

3. KAPITOLA

subjekty, štruktúry, procesy, synodálne udalosti

71. Teologické chápanie synodality v perspektíve ekleziológie Druhého vatikánskeho koncilu pozýva k uvažovaniu nad konkrétnymi spôsobmi jej uskutočňovania. Ide o to, širšie zhrnúť, čo aktuálne upravuje kánonický poriadok, aby sme zdôraznili význam a možnosti synodality, ktoré sú tam obsiahnuté, a aby sa súčasne rozpozнали teologické perspektívy, ktoré by poskytli nový impulz na jej náležitý rozvoj. Táto kapitola vychádza zo synodálneho povolania Božieho ľudu, následne opisuje synodálne štruktúry na miestnej, regionálnej a univerzálnej úrovni a uvádza rôzne subjekty zapojené do synodálnych procesov a udalostí.

3.1. Synodálne povolanie Božieho ľudu

72. Pôvodné synodálne povolanie sa týka celého Božieho ľudu. Dynamika synodality opisuje cirkulárny pohyb medzi *sensus fidei*, ktorým sú obdarení všetci veriaci a ktorý spočíva v rozlišovaní, prebiehajúcim na rôznych úrovniach uskutočňovania synodality, a autoritou toho, kto vykonáva pastoračnú službu zjednocovania a riadenia. Táto cirkularita podporuje krstnú dôstojnosť a spoluzodpovednosť všetkých, najviac čerpá z existencie chariziem, ktoré Duch Svätý vylieva na Boží ľud, uznáva špecifickú službu pastierov v kolegiálnom a hierarchickom spoločenstve s rímskym biskupom, zaist'uje konanie synodálnych procesov a udalostí na obnovu misie Cirkvi vo vernosti *depositum fidei* a v poslušnosti Duchu Svätému.

73. V tejto perspektíve sa javí ako zásadná participácia veriacich laikov. Oni predstavujú obrovskú väčšinu Božieho ľudu a z ich účasti na rôznych prejavoch života a misie cirkevných spoločenstiev, z ľudovej zbožnosti⁸⁴ a z celkovej pastorácie, ako aj z ich osobitných kompetencií v rôznych prostrediach kultúrneho a spoločenského života sa možno mnohému naučiť.

Preto je pre zavedenie procesov rozlišovania do synodálnych štruktúr nevyhnutné radiť sa s laikmi. Treba však prekonať isté prekážky, ktoré predstavuje nedostatok vhodnej formácie a priestoru, kde by sa veriaci laici mohli vyjadrovať a konať, a jednak klerikálne myslenie, pre ktoré by mohli ostať na okraji cirkevného života.⁸⁵ To si vyžaduje prioritné úsilie v oblasti

⁸⁴ FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium*, 126, AAS 105 (2013) 1073.

⁸⁵ Porov. *tamtiež*, 102.

formácie zrelého cirkevného povedomia, ktoré sa musí na inštitucionálnej úrovni pretlmočiť do pravidelnej synodálnej praxe.

74. Navyše treba na základe učenia Druhého vatikánskeho koncilu rozhodne podporiť princíp spoločnej podstaty hierarchických a charizmatických darov v Cirkvi.⁸⁶ To si vyžaduje, aby sa do synodálneho života Cirkvi zapojili aj spoločenstvá zasväteného života, cirkevné hnutia a nové komunity. Všetky tieto reality – ktoré vznikli často na podnet chariziem od Ducha Svätého prijatých na obnovu života a misie Cirkvi – môžu poskytnúť dôležité skúsenosti prejavov synodality v živote spoločenstva a dynamiky komunitného rozlišovania, ktoré sú v nich prítomné, ako aj podnety na objavenie nových spôsobov evanjelizácie. V niektorých prípadoch ponúkajú tiež príklady integrácie rôznych cirkevných povolaní v perspektíve ekleziológie spoločenstva.

75. V synodálnom povolaní Cirkvi má charizma teológie poskytnúť špecifickú službu, ktorá zahŕňa počúvanie Božieho slova, sapienciálne, vedecké a prorocké chápanie viery, rozlišovanie znamení čias vo svetle evanjelia, dialóg so spoločnosťou a kultúrami v službe hlásania evanjelia. Spolu so skúsenosťou viery veriaceho ľudu a kontempláciou pravdy, ako aj s kazateľskou činnosťou pastierov prispieva teológia k čoraz hlbšiemu pochopeniu evanjelia.⁸⁷ Navyše, „ako každé iné kresťanské povolanie, tak aj služba teológov, okrem toho, že má osobný rozmer, má tiež komunitný a kolegiálny charakter“⁸⁸. Cirkevná synodalita preto zaväzuje teológov, aby robili teológiu synodálnou formou, rozvíjajúc schopnosť vzájomne sa počúvať, viesť dialóg, rozlišovať a integrovať mnohé a rôznorodé postoje a perspektívy.

76. Synodálny rozmer Cirkvi sa musí vyjadrovať zavádzaním a riadením procesov participácie a rozlišovania, ktoré svedčia o dynamike spoločenstva, inšpirujúcej všetky cirkevné rozhodnutia. Synodálny život sa prejavuje v inštitucionálnych štruktúrach a procesoch, ktoré vedú cez rôzne fázy (prípravy, slávenia, prijatia) k synodálnym podujatiam, na ktoré je Cirkev zvolávaná, s ohľadom na rôzne úrovne implementovania jej konštitutívnej synodality.

⁸⁶ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 4, 12; porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: list *Iuvenescit Ecclesia*, 10.

⁸⁷ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia *Dei Verbum*, 8.

⁸⁸ MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA: *La Teologia oggi: prospettive, principi e criteri*, (2012), 45.

Táto úloha si vyžaduje pozorné počúvanie Ducha Svätého, vernosť učeniu Cirkvi a zároveň kreativnosť pri určovaní a aplikovaní najvhodnejších nástrojov na pravidelnú participáciu všetkých, vzájomnú výmenu darov, výstižné čítanie znamení čias a efektívne misijné plánovanie. S týmto cieľom musí uskutočňovanie synodálneho rozmeru Cirkvi integrovať a aktualizovať dedičstvo dávneho cirkevného poriadku, a to prostredníctvom synodálnych štruktúr, ktoré vznikli na podnet Druhého vatikánskeho koncilu, pričom musí byť otvorené aj tvorbe nových štruktúr.⁸⁹

3.2 Synodalita v partikulárnej cirkvi

77. Prvá úroveň, na ktorej sa synodalita uskutočňuje, je partikulárna cirkev. Tam sa prejavuje „hlavne v plnej a aktívnej účasti všetkého svätého Božieho ľudu na tých istých liturgických sláveniach, najmä na tej istej Eucharistii, na tej istej modlitbe pri tom istom oltári, ktorému predsedá biskup obklopený svojimi kňazmi a posluhujúcimi.“⁹⁰

Dejinné zväzky, jazyk a kultúra, ktoré formujú osobnú komunikáciu v miestnej cirkvi a jej symbolické prejavy, podporujú konkrétne uplatňovanie synodálneho štýlu v jej živote, poznačujú jeho špecifický charakter, a tvoria základ pre efektívne misionárske obrátenie. V partikulárnej cirkvi sa kresťanské svedectvo prejavuje v konkrétnych ľudských a spoločenských situáciách, čo umožňuje aktiváciu synodálnych štruktúr v službe misie. Ako zdôraznil pápež František „iba v miere, v akej ostanú inštitúcie spojené so ‚základňou‘ a vychádzajú z ľudu, z jeho každodenných problémov, môže synodálna Cirkev začať nadobúdať svoju podobu“⁹¹.

3.2.1 Diecézna synoda a eparchiálne zhromaždenie

78. Diecézna synoda v cirkvách latinského obradu a eparchiálne zhromaždenie v cirkvách východného obradu⁹² predstavujú „vrchol participačnej štruktúry diecézy“ a zaberajú v nich

⁸⁹ FRANTIŠEK: *Príhovor pri príležitosti slávenia 50. výročia založenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015: *AAS* 107 (2015), 1143.

⁹⁰ DRUHÝ Vatikánsky koncil: konštitúcia *Sacrosanctum concilium*, 41; porov. dekrét *Christus Dominus*, 11.

⁹¹ FRANTIŠEK: *Príhovor pri príležitosti slávenia 50. výročia založenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015: *AAS* 107 (2015), 1143.

⁹² Porov. CIC, kán. 460 – 468; CCEO, kán. 235 – 243. Vo východnej tradícii sa termínom „synoda“ označujú biskupské zhromaždenia; porov. KONGREGÁCIA PRE BISKUPOV – KONGREGÁCIA PRE EVANJELIZÁCIU NÁRODOV: *Istruzione sui Sinodi diocesani* (1977); KONGREGÁCIA PRE BISKUPOV: *Direktórium pre službu biskupov Apostolorum Successores* (2004), 166 – 176.

„miesto prvoradého významu“⁹³. Predstavujú totiž udalosť milosti, ktorú Boží ľud v partikulárnej cirkvi prežíva, na ktorú je zvolaný a v Kristovom mene zhromaždený pod vedením biskupa, aby rozlišoval pastoračné výzvy a spoločne hľadal, akými cesty napredovať pri plnení misie, aby aktívne spolupracoval na prijímaní vhodných rozhodnutí, počúvajúc Ducha Svätého.

79. Keďže diecézna synoda a eparchiálne zhromaždenie sú zároveň „úkonom riadenia biskupa a podujatím spoločenstva“⁹⁴, obnovujú a prehlbujú vedomie o cirkevnej spoluzodpovednosti Božieho ľudu. Ich úlohou je dať zároveň konkrétnu podobu účasti všetkých členov Božieho ľudu na misii, v duchu logiky „všetci“, „niektorí“ a „jeden“.

Účasť „všetkých“ sa uskutočňuje prostredníctvom *konzultácií* v procese prípravy synody, s cieľom obsiahnuť všetky hlasy, ktoré sú prejavom Božieho ľudu v partikulárnej cirkvi. Účastníci zhromaždení a synod *ex officio* a tí, čo sú zvolení alebo menovaní biskupom, sú tí „niektorí“, ktorým je zverená úloha *sláviť* diecéznu synodu alebo eparchiálne zhromaždenie. Dôležité je, aby účastníci synody ako celok predstavovali zmysluplný a vyvážený obraz partikulárnej cirkvi, odrážali rôznosť povolaní, služieb, chariziem, kompetencií, rôznych sociálnych statusov a geografických pôvodov. Biskup ako nástupca apoštolov a pastier svojho stáda, ktorý zvoláva a predsedá synode partikulárnej cirkvi,⁹⁵ je povolaný, aby s autoritou jemu vlastnou vykonával službu zjednocovania a riadenia.

3.2.2 Ostatné štruktúry v službe synodálneho života v partikulárnej cirkvi

80. V partikulárnej cirkvi sú ustanovené viaceré trvalé inštitúcie, poverené spolupracovať s biskupom rôznymi spôsobmi pri bežnom pastoračnom spravovaní diecézy: diecézna kúria, kolégium konzultorov, kapitula kanonikov a ekonomická rada. Podľa inštrukcií Druhého vatikánskeho koncilu boli zriadené kňazská rada a diecézna pastoračná rada,⁹⁶ ako trvalé prostriedky uskutočňovania a napomáhania spoločenstva a synodality.

81. Kňazskú radu predstavuje Druhý vatikánsky koncil ako „radu, čiže senát reprezentujúci kňazstvo“, ktorej cieľom je „pomáhať biskupovi pri správe diecézy“. Biskup má totiž

⁹³ KONGREGÁCIA PRE BISKUPOV: *Direktórium pre pastoračnú službu biskupov*, 166.

⁹⁴ *Tamtiež*.

⁹⁵ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét *Christus Dominus*, 11b.

⁹⁶ Porov. *tamtiež*, 27.

počúvať kňazov, konzultovať s nimi a viesť rozhovory „o pastoračných potrebách a dobre diecézy“⁹⁷. *Presbyterium* sa špecifickým spôsobom zapája do komplexnej synodálnej dynamiky partikulárnej cirkvi, ktorej duch ho oživuje a formuje jeho štýl.

Úlohou diecéznej pastoračnej rady je ponúknuť kvalifikovaný príspevok k celkovej pastorácii presadzovanej biskupom a jeho kňazmi, pričom sa príležitostne stáva miestom, kde sa môžu formovať rozhodnutia, pod osobitnou autoritou biskupa.⁹⁸ Vzhľadom na jej povahu, pravidelnosť jej stretnutí, procedúry a ciele, ku ktorým sa zaväzuje, sa diecézna pastoračná rada predkladá ako najvhodnejšia štruktúra na uskutočnenie synodality partikulárnej cirkvi.

82. V rôznych partikulárnych cirkvách sa na podnet Druhého vatikánskeho koncilu konajú, aj s istou pravidelnosťou, zhromaždenia, ktoré vyjadrujú a podporujú spoločenstvo a spoluzodpovednosť a ktoré prispievajú k pastoračnému plánovaniu a jeho hodnoteniu. Tieto zhromaždenia majú veľký význam na synodálnej ceste cirkevného spoločenstva a pre riadnu prípravu konania diecéznej synody.

3.2.3 Synodalita v živote farnosti

83. Farnosť je spoločenstvo veriacich, ktoré vo viditeľnej, bezprostrednej a každodennej podobe uskutočňuje tajomstvo Cirkvi. Vo farnosti sa učíme žiť ako Pánovi učenici v sieti bratských vzťahov, v ktorých zakúšame jednotu v rôznosti povolaní a generácií, chariziem, služieb a kompetencií, utvárajúc konkrétne spoločenstvo, kde každý uskutočňuje svoje poslanie a svoju službu v harmónii, vytvorenej špecifickými prínosmi všetkých členov.

84. Vo farnosti existujú dve štruktúry, ktoré majú synodálny charakter a v ktorých sa laici podieľajú na konzultáciách a pastoračnom plánovaní: farská pastoračná rada a ekonomická rada. V tomto zmysle sa javí ako nevyhnutné zrevidovať kánonické normy, ktoré v súčasnosti zriadenie farskej pastoračnej rady len odporúčajú a zaviesť to ako povinnosť, ako to urobila aj ostatná synoda diecézy Ríma.⁹⁹ Uskutočnenie efektívnej synodálnej dynamiky v partikulárnej cirkvi si tiež vyžaduje, aby diecézna pastoračná rada a farské pastoračné rady pracovali koordinovane a boli vhodne vylepšené.¹⁰⁰

⁹⁷ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét *Presbyterorum ordinis*, 7.

⁹⁸ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia o povolani a poslaní laikov v Cirkvi a vo svete *Christifideles laici*, 30. decembra 1988, 25, *AAS* 81 (1989) 437.

⁹⁹ *Libro del Sinodo della Diocesi di Roma – secondo Sinodo Diocesano*, 1993, s. 102.

¹⁰⁰ Porov. JÁN PAVOL II.: apoštolská exhortácia *Christifideles laici*, 27, *AAS* 81 (1989) 441.

3.3 Synodalita v partikulárnych cirkvách na regionálnej úrovni

85. Synodalita sa na regionálnej úrovni uskutočňuje v zoskupeniach partikulárnych cirkví nachádzajúcich sa v rovnakom regióne – provinciách, ako to bolo predovšetkým v prvých storočiach existencie Cirkvi, alebo v rámci jednej krajiny, či na jednom kontinente alebo jeho časti. Ide o „organicky spojené celky“, ktoré pracujú „spojenými silami a jednomyselne v záujme spoločného dobra“, podnecované bratskou láskou a „vedomím všeobecného poslania“.¹⁰¹ Boží ľud je vďaka spoločným historickým koreňom, kultúrnej homogénosti, nevyhnutnosti čeliť pri plnení poslania podobným výzvam, prítomný v rôznych kultúrach a kontextoch vo svojej jedinečnej podobe. Prežívanie synodality na tejto úrovni podporuje spoločné putovanie partikulárnych cirkví, posilňuje ich duchovné a inštitucionálne zväzky, povzbudzuje k výmene darov a zosúladzuje ich pastoračné rozhodnutia.¹⁰² Zvlášť synodálne rozlišovanie môže inšpirovať a povzbudzovať k spoločným rozhodnutiam na „podporovanie nových procesov evanjelizácie kultúry“¹⁰³.

86. Už od prvých storočí zohrávali špecifickú úlohu v rámci provincie či regiónu – tak na Východe, ako aj na Západe – cirkvi založené buď apoštolom Pavlom alebo niektorým jeho spolupracovníkom, lebo ich biskupi boli podľa okolností uznávaní buď ako metropolití alebo patriarchovia. To prinieslo vznik špecifických synodálnych štruktúr, v ktorých sú patriarchovia, metropolití a biskupi jednotlivých cirkví výslovne povolaní podporovať synodalitu,¹⁰⁴ pričom táto ich úloha s dozrievaním povedomia o biskupskej kolegialite, ktorá sa má prejavovať aj na regionálnej úrovni, má ešte väčší význam.

87. V Katolíckej cirkvi latinského obradu sú synodálnymi štruktúrami na regionálnej úrovni: partikulárne provinčné a generálne koncily, biskupské konferencie a rôzne ich zoskupenia aj na kontinentálnej úrovni; v Katolíckej cirkvi východného obradu sú to: patriarchálna a provinčná synoda, zhromaždenie hierarchov rôznych východných cirkví *sui iuris*¹⁰⁵ a koncil

¹⁰¹ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 23c; dekrét *Christus Dominus*, 36

¹⁰² JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte*, 29, *AAS* 93 (2001) 285 – 286.

¹⁰³ FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii Gaudium*, 69, *AAS* 105 (2013) 1049.

¹⁰⁴ „...úrad hlavy cirkevnej provincie je už stáročia jedinečným znakom synodality v Cirkvi“ (FRANTIŠEK: motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*, Kritériá, V: *AAS* 107 [2015] 960). V katolíckych partikulárnych cirkvách východného obradu, má metropolia dve inštitucionálne formy: provinciu v rámci patriarchálnej cirkvi a metropolitnú cirkev *sui iuris* (porov. CCEO, kán. 133 – 139 a 155 – 173); *ius se regendi* tej poslednej je známe svojou synodalitou a môže predstavovať inšpiráciu pre celú Cirkev (porov. UR 16; OE 3 a 5).

¹⁰⁵ Latinská cirkev sa spomína v kánone 322 CCEO. Ide teda o široko chápanú formu synodality v rámci oboch obradov.

katolíckych východných patriarchov. Pápež František nazval tieto cirkevné štruktúry „prostrednými orgánmi kolegiality“ a pripomenul, že želaním Druhého vatikánskeho koncilu bolo, aby „tieto organizmy prispievali k rozvoju ducha biskupskej kolegiality“¹⁰⁶.

3.3.1 *Partikulárne koncily*

88. Partikulárne koncily, ktoré sa slávia na regionálnej úrovni, predstavujú špecifické štruktúry uplatňovania synodality v zoskupení partikulárnych cirkví.¹⁰⁷ Uskutočňujú totiž participáciu Božieho ľudu na procesoch rozlišovania a rozhodovania, aby sa prejavilo nielen kolegiálne spoločenstvo medzi biskupmi, „ale aj spoločenstvo so všetkými zložkami Božieho ľudu, ktorý im je zverený“ a následne „spoločenstvo medzi partikulárnymi cirkvami“, vytvoriac z nich „vhodné miesto na najdôležitejšie rozhodnutia, osobitne týkajúce sa viery“¹⁰⁸. *Kódex kánonického práva* nielen posilňuje oblasť synodálneho rozlišovania v oblasti náuky a stratégie, ktorá im prináleží, ale zdôrazňuje aj ich pastoračný charakter.¹⁰⁹

3.3.2 *Biskupské konferencie*

89. Biskupské konferencie v rámci jednej krajiny alebo regiónu sa objavili len nedávno a boli zriadené v kontexte vzniku národných štátov. Z tohto dôvodu sa viac vyprofilovali až na Druhom vatikánskom koncile¹¹⁰ v perspektíve ekleziológie spoločenstva. Keďže sú prejavom biskupskej kolegiality, ich hlavným cieľom je spolupráca medzi biskupmi pre spoločné dobro partikulárnych cirkví, ktoré sú im zverené, na podporu ich misie v jednotlivých národoch. Ekleziologický význam biskupských konferencií znovu pripomenul pápež František, ktorý vyzval na štúdium ich charakteristík v kontexte katolíckej náuky.¹¹¹ Takéto hlbšie štúdium má prebiehať cez reflexiu nad cirkevnou povahou biskupských konferencií, ich kánonickým statusom, konkrétnymi prínosmi v rámci uplatňovania biskupskej kolegiality a uskutočňovania rozmanitejšieho synodálneho života na regionálnej úrovni. V tejto

¹⁰⁶ FRANTIŠEK: *Prihovor pri príležitosti slávania 50. výročia založenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015: *AAS* 107 (2015), 1143.

¹⁰⁷ CIC z roku 1917 stanovoval, že provinčný koncil sa má sláviť aspoň raz za 20 rokov (kán. 283); súčasný kódex navrhuje, aby sa slávil „vždy, keď sa to ... pokladá za vhodné“ (kán. 440).

¹⁰⁸ JÁN PAVOL II.: posynodálna apoštolská exhortácia o biskupovi služobníkovi evanjelia Ježiša Krista pre nádej sveta *Pastores gregis*, 16. októbra 2003, 62.

¹⁰⁹ Porov. CIC, kán. 753 a kán. 445. Ohľadom partikulárnych koncilov pozri kán. 439 – 446.

¹¹⁰ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium* 23; konštitúcia *Sacrosanctum concilium*, 37 – 38; dekrét *Christus Dominus*, 36, 39.

¹¹¹ Porov. FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii Gaudium*, 32, *AAS* 105 (2013) 1033 – 1034.

perspektíve treba venovať pozornosť skúsenostiam, ktoré dozreli v uplynulých desaťročiach, ako aj tradíciám, teológii a právu východných cirkví.¹¹²

90. Význam biskupských konferencií, pokiaľ ide o podporu synodálnej cesty Božieho ľudu, spočíva v tom, že „jednotliví biskupi sú reprezentantmi vlastnej cirkvi“¹¹³. Rozvíjanie efektívnej metodológie participácie pomocou vhodných postupov, ako konzultovať s veriacimi vo fáze vypracovávania pastoračných smerníc vydávaných biskupskými konferenciami a ako si osvojovať rôzne cirkevné skúsenosti za účasti veriacich laikov, ktorí sú špecialistami vo svojom odbore, smeruje k využitiu týchto kolegiálnych biskupských štruktúr v službe uskutočňovania synodality. Z pohľadu aktivácie synodálnych procesov na národnej úrovni sú dôležité aj národné cirkevné snemy organizované biskupskými konferenciami: ako sa to deje napríklad každých desať rokov v Cirkvi v Taliansku.¹¹⁴

91. Konkrétnejší postup prípravy zhromaždenia synody biskupov na úrovni univerzálnej Cirkvi môže umožniť biskupským konferenciám účinnejšie prispieť k synodálnym procesom, ktoré prostredníctvom konzultácie s veriacimi laikmi a odborníkmi v čase jeho prípravy zapájajú celý Boží ľud.

3.3.3. Patriarcháty vo východných katolíckych cirkvách

92. Vo východných katolíckych cirkvách predstavuje patriarchát synodálnu štruktúru, ktorá je prejavom spoločenstva medzi cirkvami jednej provincie alebo regiónu, ktoré majú rovnaké teologické, liturgické, duchovné a kánonické dedičstvo.¹¹⁵ Uplatňovanie kolegiality a synodality počas patriarchálnych synod si vyžaduje súlad medzi patriarchom a ostatnými biskupmi ako reprezentantmi ich cirkví. Patriarchát podporuje jednotu v rôznosti a katolíckosť prostredníctvom spoločenstva veriacich v lone tej istej patriarchálnej cirkvi, v spoločenstve s biskupom Ríma a univerzálnou Cirkvou.

3.3.4 Regionálne rady biskupských konferencií a patriarchátov východných katolíckych cirkví

¹¹² Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 23; dekrét *Orientalium ecclesiarum*, 7 – 9.

¹¹³ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 23.

¹¹⁴ Porov. FRANTIŠEK: *Discorso ai partecipanti del V Convegno Nazionale della Chiesa Italiana*, AAS 107 (2015) 1286.

¹¹⁵ CCEO, kán. 28.

93. Rovnaké dôvody, aké viedli k zrodu biskupských konferencií na národnej úrovni, viedli aj k vytvoreniu rád biskupských konferencií na nadnárodnej a kontinentálnej úrovni, a v prípade katolíckych cirkví východného obradu k vytvoreniu zhromaždenia hierarchov viacerých cirkví *sui iuris* a rady patriarchov východných katolíckych cirkví. Vďaka týmto štruktúram sa pozornosť sústreďuje na inkulturáciu evanjelia v rozličných kontextoch a s ohľadom na výzvu globalizácie, pričom zároveň prispievajú k tomu, aby sa prejavila „krása mnohotvárneho vzhl'adu Cirkvi“ v jej katolíckej jednote.¹¹⁶ Ich cirkevný význam a kánonický status treba ďalej hlbšie rozpracovať, majúc na pamäti skutočnosť, že v „každej veľkej spoločensko-kultúrnej oblasti“,¹¹⁷ môžu podporovať procesy synodálnej participácie, vychádzajúc zo špecifických životných a kultúrnych podmienok partikulárnych cirkví, ktoré sú ich súčasťou.

3.4 Synodalita v univerzálnej Cirkvi

94. Synodalita ako konštitutívny rozmer Cirkvi sa na úrovni univerzálnej Cirkvi prejavuje v dynamickom cirkulárnom spojení medzi *consensus fidelium*, biskupskou kolegiálnou a primátom rímskeho biskupa. Z tohto dôvodu je z času na čas Cirkev vyzvaná, aby vo vernosti *depositum fidei* a tvorivej otvorenosti voči hlasu Ducha Svätého reagovala na konkrétne okolnosti a problémy. Z tohto dôvodu musí aktivovať proces vypočutia všetkých subjektov, ktoré spoločne tvoria Boží ľud, aby dospela k zhode pri rozpoznávaní pravdy a na svojej misijnej ceste.

95. Do tohto ekleziologického kontextu zapadá špecifický úrad biskupa Ríma, ktorý súvisí s uskutočňovaním synodality na univerzálnej úrovni. „Som presvedčený – povedal pápež František – že synodálna Cirkev môže vrhnúť viac svetla aj na vykonávanie Petrovho primátu. Pápež nestojí sám akoby na vrchole Cirkvi; ale je v nej ako jeden z pokrstených medzi pokrstenými a v biskupskom zbore ako biskup medzi biskupmi, no súčasne je povoláný – ako nástupca apoštola Petra – viesť cirkev Ríma, ktorá v láske predsedá všetkým cirkvám.“¹¹⁸

¹¹⁶ JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte*, 40, *AAS* 93 (2001) 295.

¹¹⁷ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dekrét *Ad gentes*, 22.

¹¹⁸ FRANTIŠEK: *Príhovor pri príležitosti slávenia 50. výročia založenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015: *AAS* 107 (2015), 1144.

96. Biskupský zbor plní pri uplatňovaní synodality na univerzálnej úrovni nenahraditeľnú službu. Keďže v sebe zahŕňa ako svoju hlavu aj biskupa Ríma a koná v hierarchickom spoločenstve s ním, je „nosiťom najvyššej a plnej moci nad celou Cirkvou“¹¹⁹.

3.4.1 *Ekumenický koncil*

97. Ekumenický koncil je najslávnostnejšou mimoriadnou udalosťou, v ktorej sa najplnšie prejavuje biskupská kolegiálna a cirkevná synodalita na úrovni univerzálnej Cirkvi: z tohto dôvodu ho Druhý vatikánsky koncil označuje za *sacrosancta synodus*.¹²⁰ Je prejavom vykonávania autority kolégia biskupov spoločne s jeho hlavou, biskupom Ríma, v službe celej Cirkvi.¹²¹ Formulácia „*una cum Patribus*“, ktorú použil svätý Pavol VI. pri promulgácii dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu, poukazuje na úzke spoločenstvo biskupského zboru s pápežom, ktorý mu predsedá ako ten, čo zastáva úrad pastiera nad celou univerzálnou Cirkvou.

98. Ekumenický koncil reprezentuje v špecifickej podobe jednu Katolícku cirkev ako spoločenstvo partikulárnych cirkví, pretože „všetci [biskupi], spolu s pápežom, reprezentujú celú Cirkev“¹²². Skutočnosť, že prostredníctvom biskupského zboru, ktorého hlavou je biskup Ríma, je na koncile zastúpený celý Boží ľud, vychádza z toho, že biskupskou vysviackou sa biskup stáva hlavou partikulárnej cirkvi, pričom sa začleňuje do sviatostnej apoštolskej postupnosti a do biskupského zboru. V tomto zmysle je ekumenický koncil najvyšším uskutočnením cirkevnej synodality v spoločenstve biskupov s pápežom, pričom reprezentuje spoločenstvo medzi partikulárnymi cirkvami prostredníctvom ich pastierov, zhromaždených *in unum*, aby rozlišovali, akou cestou sa má uberať univerzálna Cirkev.

3.4.2 *Biskupská synoda*

99. Biskupská synoda, ktorú zriadil svätý Pavol VI. ako trvalú synodálnu štruktúru, predstavuje jedno z najvzácnejších dedičstiev Druhého vatikánskeho koncilu. Biskupi, ktorí do nej patria, predstavujú celý katolícky episkopát,¹²³ takže Biskupská synoda „dáva najavo,

¹¹⁹ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 22.

¹²⁰ Porov. *tamtiež*, 1, 18.

¹²¹ Porov. *tamtiež*, 25; dekrét *Christus Dominus*, 4; CIC 337 § 1.

¹²² DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 23a.

¹²³ SV. PAVOL VI.: apoštolský list vo forme *motu proprio Apostolica sollicitudo*, I e Ib, AAS 57 (1965) 776; porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét *Christus Dominus*, 5; CIC, kán. 342 – 348.

že všetci biskupi majú v hierarchickej vzájomnosti účasť na starostlivosti o celú Cirkev¹²⁴. Koncil má byť teda „prejavom *biskupskej kolegiality* v rámci Cirkvi, ktorá je celá synodálna¹²⁵.

100. Každé synodálne zhromaždenie prebieha v nasledujúcich fázach: fáza prípravy synody, jej slávenia a uskutočňovania jej záverov. Dejiny Cirkvi svedčia o dôležitosti konzultačného procesu zameraného na získanie názoru pastierov a veriacich. Pápež František dal návod ako sa zdokonaľiť v pozornom počúvaní *sensus fidei* Božieho ľudu a ako zaistiť, aby bol zahrnutý čo najširší okruh veriacich. Ide o zavedenie procedúry konzultácií na úrovni partikulárnych cirkví. Biskupské synody sa tak stanú „bodom konvergencie dynamiky počúvania uskutočňovanej na všetkých úrovniach života Cirkvi¹²⁶.

Prostredníctvom procesu konzultácií s Božím ľuďom a cirkevného zastúpenia biskupov na čele s biskupom Ríma je biskupská synoda privilegovanou štruktúrou na uskutočňovanie a podporu synodality na všetkých úrovniach života Cirkvi. Prostredníctvom konzultácií má synodálny proces svoj východiskový bod v Božom ľude a prostredníctvom fázy inkulturovaného uskutočňovania záverov synody má v ňom aj svoj cieľový bod.

Biskupská synoda nie je jedinou možnou formou participácie biskupského zboru na pastoračnej starostlivosti o univerzálnu Cirkev. Zdôrazňuje to aj CIC: „Rímsky veľkňaz má právo podľa potrieb Cirkvi vybrať a napomáhať spôsoby, ktorými kolégium biskupov má kolégiovo vykonávať svoju službu vzhľadom na celú Cirkev¹²⁷.

3.4.3 Štruktúry v službe synodálneho uplatňovania primátu pápeža

101. Kolégium kardinálov pôvodne zložené z kňazov a diakonov cirkvi Ríma a biskupov predmestských diecéz, predstavuje z historického pohľadu synodálnu radu rímskeho biskupa, ktorá mu pomáha vykonávať jeho špecifickú službu. Jej funkcia sa vyvinula počas stáročí a vo svojej súčasnej podobe odráža tvár univerzálnej Cirkvi, pomáha pápežovi v jeho službe Cirkvi a s týmto cieľom sa zvoláva na konzistórium. Túto funkciu vykonáva kolégium kardinálov jedinečným spôsobom, keď je zvolané na konkláve, aby volilo rímskeho biskupa.

¹²⁴ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét *Christus Dominus*, 5.

¹²⁵ FRANTIŠEK: *Príhovor pri príležitosti slávenia 50. výročia založenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015: *AAS* 107 (2015), 1143.

¹²⁶ *Tamtiež*, 1140.

¹²⁷ CIC, kán. 337 § 3.

102. Na pomoc pápežovi v jeho službe univerzálnej Cirkvi je trvalo zriadená rímska kúria,¹²⁸ ktorá zo svojej povahy úzko súvisí s biskupskou kolegiálnou a cirkevnou synodalitou. Keď Druhý vatikánsky koncil žiadal jej reformu vo svetle eklezialógie spoločenstva, zdôraznil niektoré prvky, ktoré podporujú rozvoj synodality, medzi inými aj zahrnutie diecéznych biskupov do kúrie, aby mohli „referovať najvyššiemu veľkňazovi o zmýšľaní, túžbach a potrebách všetkých partikulárnych cirkví“ a aby sa radili s veriacimi laikmi, a „tak aj oni mali primeranú účasť na záležitostiach Cirkvi“¹²⁹.

4. KAPITOLA

OBRÁTENIE K NOVEJ SYNODALITE

103. Synodalita je zameraná na povzbudenie života a evanjelizačnej misie Cirkvi v jednote s Pánom Ježišom a pod jeho vedením, ako prisľúbil: „*kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mojom mene, tam som ja medzi nimi*“ (Mt 18, 20), „*hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta*“ (Mt 28, 20). Synodálna obnova Cirkvi sa bezpochyby deje cez oživenie synodálnych štruktúr, no prejavuje sa predovšetkým v odpovedi na nezaslúžené Božie povolanie žiť ako jeho ľud, ktorý kráča dejinami k uskutočneniu jeho kráľovstva. V tejto kapitole zdôrazníme niektoré špecifické aspekty tejto odpovede: výchovu k spiritualite spoločenstva, praxi počúvania, dialógu a komunitnému rozlišovaniu; význam synodality pre ekumenickú cestu a prorockú diakoniú v rámci budovania bratského, solidárneho a inkluzívneho sociálneho étosu.

4.1 K synodálnej obnove života a misie Cirkvi

104. „Každá reforma Cirkvi vo svojej podstate spočíva v stále rastúcej vernosti jej vlastnému povolaniu“¹³⁰. Pri plnení svojho poslania je teda Cirkev povolaná k neustálej konverzii, ktorá je tiež „pastoračným a misijným“ obrátením a spočíva v obnove zmýšľania, postojov, praxe a štruktúr, aby bola vždy vernejšia svojmu povolaniu.¹³¹ Cirkevné zmýšľanie formované

¹²⁸ „Univerzálnosť služby kúrie – ako povedal pápež František – pochádza a vyviera z katolíckeho charakteru Petrovej služby“ a vyjadruje jej „diakonický primát“ (*Príhovor k rímskej kúrii pri príležitosti vianočných sviatkov*, 21. decembra 2017).

¹²⁹ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét *Christus Dominus*, 10.

¹³⁰ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét *Unitatis redintegratio*, 6.

¹³¹ Porov. FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium*, 25 – 33, *AAS* 105 (2013), 1030 – 1034; 5. VŠEOBECNÁ KONFERENCIA BISKUPOV LATINSKEJ AMERIKY A KARIBIKU: *Záverečný dokument z Aparecidy*, 365 – 372.

synodálnym vedomím radostne víta a podporuje milosť, na základe ktorej sú všetci pokrstení schopní a povolani stať sa misionárskymi učeníkmi. Veľkou výzvou pre pastoračné obrátenie, ktoré z toho pre život súčasnej Cirkvi plynie, je zintenzívniť vzájomnú spoluprácu všetkých pri vydávaní svedectva o evanjeliu, založenú na daroch a úlohách každého jedinca, bez klerikalizácie laikov a zosvetštenia klerikov, každopádne sa treba vyhnúť pokušeniu „prílišného klerikalizmu, ktorý ich [laikov] odsúva na okraj, keď ide o dôležité rozhodnutia“.¹³²

105. Pastoračné obrátenie k praktizovaniu synodality si vyžaduje, aby sa prekonalí niektoré paradigmy, ktoré sú stále prítomné v cirkevnej kultúre, pretože súvisia s takým chápaním Cirkvi, ktoré ešte nebolo obnovené v duchu ekleziológie spoločenstva. Medzi ne patria: sústredenie zodpovednosti za misiu do rúk pastierov; nedocenenie zasväteného života a charizmatických darov; nedocenenie špecifického a odborného prínosu laikov, vrátane žien, v oblastiach ich kompetencií.

106. V perspektíve spoločenstva a uskutočňovania synodality možno v pastoračnej činnosti načrtnúť niektoré základné orientačné línie:

a) aktivácia – na všetkých úrovniach, počnúc miestnou cirkvou – cirkulárneho prepojenia medzi službou pastierov, participáciou a spoluzodpovednosťou laikov a podnetmi pochádzajúcimi z charizmatických darov, v dynamickej cirkularite medzi „jedným“, „niektorými“ a „všetkými“;

b) integrácia uplatňovania kolegiality pastiermi so synodalitou, prežívanou celým Božím ľudom, ako prejav spoločenstva medzi partikulárnymi cirkvami v rámci univerzálnej Cirkvi;

c) vykonávanie Petrovej služby jednoty a riadenia univerzálnej Cirkvi zo rímskym biskupom v spoločenstve so všetkými partikulárnymi cirkvami a v synergii s kolegiálnou službou biskupov a synodálnou cestou Božieho ľudu;

d) otvorenie Katolíckej cirkvi voči iným cirkvám a cirkevným spoločenstvám v nezvratnom úsilí spoločne smerovať k plnej jednote v zmierenej odlišnosti jednotlivých tradícií;

¹³² FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium*, 102, AAS 105 (2013) 1062 – 1063.

e) sociálna *diakonia* a konštruktívny dialóg s mužmi a ženami rôznych náboženských vyznaní a presvedčení, s cieľom spoločne realizovať kultúru stretnutia.

4.2. Spiritualita spoločenstva a formácia k synodálnemu životu

107. *Ethos* Cirkvi ako Božieho ľudu zhromaždeného Otcom a vedeného Duchom Svätým, aby v Kristovi vytváral „sviatosť“, čiže znak a nástroj dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudstva¹³³ – vyvíera a živí sa z osobného obrátenia ku spiritualite spoločenstva.¹³⁴ Všetci členovia Cirkvi majú prijať toto obrátenie a naučiť sa ho prežívať ako dar a záväzok Ducha, a nechať sa ním poslušne viesť, aby sa naučili žiť v spoločenstve milosti, ktorú sme prijali v krste a ktorá svoju plnosť dosahuje v Eucharistii. Ide o veľkonočný prechod od individualisticky chápaného „ja“ k cirkevnému „my“, kde každé „ja“, oblečené v Kristovi (porov. *Gal 2, 20*), žije a putuje s bratmi a sestrami ako zodpovedný a aktívny subjekt v jednej spoločnej misii Božieho ľudu.

Stadiaľ plynie požiadavka, aby sa Cirkev stala „domom a školou spoločenstva“¹³⁵. Bez obrátenia srdca a mysle a bez praktizovania odriekania vo vzájomnom prijímaní sa a počúvaní by vonkajšie nástroje spoločenstva boli len málo užitočné, ba mohli by sa premeniť len na masky bez srdca a tváre. „Ak teda právnická múdrosť kladením presných pravidiel pre angažovanosť ukazuje hierarchickú štruktúru Cirkvi a zaháňa pokušenia svojvôle i nespravodlivých nárokov, spiritualita spoločenstva poskytuje inštitucionálnym prvkom dušu a vedie k dôvere a otvorenosti, ktorá plne zodpovedá dôstojnosti a zodpovednosti každého člena Božieho ľudu.“¹³⁶

108. Rovnaké dispozície, aké sa požadujú pre oživenie a dozrievanie *sensus fidei*, ktorým sú obdarení všetci veriaci, sa vyžadujú aj pri jeho uplatňovaní na synodálnej ceste. Pri formovaní synodálneho ducha ide o podstatnú skutočnosť, keďže žijeme v kultúrnom prostredí, kde sa často necenia požiadavky evanjelia, ani ľudské čnosti, a preto nie sú ani

¹³³ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 1. „Pri svojom putovaní týmto svetom je Cirkev, ktorá je jedna a svätá, neustále charakterizovaná zápasom o skutočnú jednotu, ktorý je často bolestný[...] Druhý vatikánsky koncil vyzdvihol – ako vari nikdy dovtedy – tento rozmer Cirkvi ako mystéria a *communio*.“; KONGREGÁCIA PRE INŠTITÚTY ZASVÄTENÉHO ŽIVOTA A SPOLOČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA: bratský život v spoločenstve *Congregavit nos in unum Christi amor*, 2. februára 1994, 9.

¹³⁴ Porov. SV. JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte*, 43, *AAS* 93 (2001) 297.

¹³⁵ *Tamtiež*.

¹³⁶ *Tamtiež*, 45.

predmetom adekvátnej výchovy.¹³⁷ Spomedzi týchto dispozícií treba spomenúť: participáciu na živote Cirkvi, ktorej centrom je Eucharistia a sviatosť zmierenia; praktizovanie počúvania Božieho slova s cieľom vstúpiť s ním do dialógu a konkretizovať ho v živote; súhlas s magistériom v učení viery a morálky; vedomie, že sme ako súčasť Kristovho telo jedni i druhí údmi a ako bratia a sestry sme poslaní predovšetkým k tým najchudobnejším a marginalizovaným. Ide o postoje zahrnuté v spojení *sentire cum Ecclesia*, ktoré značí „cítiť, prežívať a vnímať v súlade s Cirkvou“. Toto „zjednocuje všetkých príslušníkov Božieho ľudu počas ich pozemského putovania“ a je „kľúčovým prvkom ich „spoločného putovania“¹³⁸. Konkrétne ide o to, aby sa rozvíjala spiritualita spoločenstva „ako výchovný princíp všade tam, kde sa formuje človek a kresťan, kde sa vychovávajú služobníci oltára, zasvätení, pastorační pracovníci, a kde sa budujú rodiny a spoločenstvá“¹³⁹.

109. Eucharistické zhromaždenie (*synaxis*) je zdrojom a paradigmou spirituality spoločenstva. V ňom sa prejavujú špecifické prvky kresťanského života, ktoré majú formovať *affectus sinodalis*.

a) **Vzývanie Trojice.** Eucharistické zhromaždenie začína vzývaním Najsvätejšej Trojice. Cirkev, zhromaždená Otcom, sa mocou Eucharistie a vyliatím Ducha Svätého stáva živou sviatosťou Krista: „*Kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mojom mene, tam som ja medzi nimi*“ (Mt 18, 19). Jednota Najsvätejšej Trojice v spoločenstve troch božských Osôb sa prejavuje v kresťanskom spoločenstve, povolanom žiť „jednotu v pravde a láske“¹⁴⁰ prostredníctvom využívania jednotlivých darov a chariziem prijatých od Ducha Svätého na spoločný úžitok.

b) **Zmierenie.** Eucharistické zhromaždenie podporuje prežívanie spoločenstva prostredníctvom zmierenia s Bohom a s bratmi. *Vyznanie hriechov* je oslavou Otcovho milosrdenstva a vyjadruje vôľu nežiť životom rozdelenia, zapríčineného hriechom, ale kráčať po ceste jednoty: „*Keď teda prinášaš dar na oltár a tam si spomenieš, že tvoj brat má niečo proti tebe, nechaj svoj dar tam pred oltárom a chod' sa najprv zmieriť so svojím bratom; až*

¹³⁷ Porov. FRANTIŠEK: apošt. exhortácia *Evangelii gaudium*, 64 a 77, AAS 105 (2013) 1047, 1052.

¹³⁸ Porov. MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA: *Il "sensus fidei" nella vita della Chiesa* (2014), 90.

¹³⁹ SV. JÁN PAVOL II.: apoštolský list *Novo millennio ineunte*, 43, AAS 93 (2001) 297.

¹⁴⁰ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: pastoračná konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete *Gaudium et spes*, 24.

potom príd' a obetuj svoj dar“ (Mt 5, 23 – 24). Synodálne podujatia predpokladajú uznanie vlastnej krehkosti a vzájomné odpustenie. Zmierenie je cestou prežívania novej evanjelizácie.

c) **Počúvanie Božieho slova.** Eucharistické zhromaždenie počúva Božie slovo, aby prijalo jeho posolstvo, ktoré mu osvetlí cestu. Zhromaždenie sa učí počúvať Boží hlas uvažovaním nad Písmom, osobitne nad evanjeliom, slávením sviatostí, predovšetkým Eucharistie, a prijímaním bratov a sestier, zvlášť tých chudobných. Ten, kto vykonáva pastoračnú službu a je povolaný lámať chlieb Slova spolu s chlebom Eucharistie, musí dobre poznať život spoločenstva, aby mu odovzdal Božie posolstvo práve tu a teraz, v situácii, ktorú prežíva. Dialogická štruktúra eucharistickej liturgie je paradigmou komunitného rozlišovania: prv, ako učenici vypočujú jedni druhých, musia počúvať Božie slovo.

d) **Spoločenstvo.** Eucharistia „*tvorí* spoločenstvo a *vychováva* k spoločenstvu“ s Bohom a s bratmi a sestrami.¹⁴¹ Na spoločenstve, ustanovenom Kristom prostredníctvom Ducha Svätého, majú účasť všetci muži a ženy, ktorí majú na základe krstu rovnakú dôstojnosť a ktorí od Otca prijímajú a zodpovedne uskutočňujú rozličné povolania, vyplývajúce z krstu, birmovania, sviatosti posvätného stavu a osobitných darov Ducha Svätého, aby tak tvorili jedno telo zložené z mnohých údov. Práve v synodálnych udalostiach sa uskutočňuje bohatá a slobodná súhra tejto plurality v jednote.

e) **Misia.** *Ite, missa est.* Spoločenstvo utvorené Eucharistiou nás podnecuje k misii. Ten, kto participuje na Kristovom tele je povolaný podeliť sa o túto svoju radostnú skúsenosť so všetkými. Každá synodálna udalosť pohýna Cirkev, aby vyšla von „z tábora“ (porov. *Hebr* 13, 13) a priniesla Krista ľuďom, ktorí čakajú na svoju spásu. Svätý Augustín hovorí, že „na ceste k Bohu máme byť jedno srdce a jedna duša“¹⁴². Jednota spoločenstva nie je skutočná bez vnútorného *télos*, ktorý ju vedie časnými cestami k eschatologickému cieľu, kde bude „*Boh všetko vo všetkom*“ (porov. *I Kor* 15, 28). Treba si však vždy položiť otázku: či môžeme byť skutočne synodálnou Cirkvou, ak nežijeme tak, že „vychádzame“ k iným, aby sme spoločne kráčali k Bohu?

4.3. Počúvanie a dialóg pre komunitné rozlišovanie

¹⁴¹ SV. JÁN PAVOL II.: encyklika o Eucharistii aj jej vzťahu k Cirkvi *Ecclesia de Eucharistia*, 17. apríla 2003, 40, *AAS* 95 (2003) 460.

¹⁴² AUGUSTÍN z HIPPA: *Regola*, I, 3, PL 32, 1378.

110. Synodálny život Cirkvi sa uskutočňuje vďaka efektívnemu ohlasovaniu viery, života a misijného úsilia všetkých jej členov. V ňom sa prejavuje *communio sanctorum*, ktoré žije z modlitby, živí sa sviatosťami, rozkvitá vo vzájomnej láske a láske ku všetkým, rastie z účasti na radoostiach a skúškach Kristovej nevesty. Na synodálnej ceste sa má toto ohlasovanie vyjasňovať spoločným počúvaním Božieho slova, aby sme vedeli „čo Duch hovorí cirkvám“ (Zjv 2, 29). „Synodálna Cirkev je Cirkev, ktorá počúva [...] Veriaci ľud, biskupský zbor, biskup Ríma: každý počúva tých druhých; a všetci počúvajú Ducha Svätého“¹⁴³.

111. Synodálny dialóg závisí skôr od odvahy počúvať, než hovoriť. Nejde o zapojenie sa do diskusie, v ktorej sa diskutér usiluje prekonať druhých, alebo vyvrátiť ich postoje zdrvivými argumentmi, ale o úctivé vyjadrenie toho, čo sa mu vo svedomí javí byť vnuknuté Duchom Svätým ako užitočné s ohľadom na komunitné rozlišovanie, no zároveň v otvorenosti prijať to, čo je v názoroch tých druhých, vnuknuté tým istým Duchom „na všeobecný úžitok“ (1 Kor 12, 7).

Kritérium, podľa ktorého „jednota je viac než konflikt“, zvlášť platí pre vedenie dialógu, teda pre zaobchádzanie s rozličnými názormi a skúsenosťami, aby sme si tak osvojili „štýl budovania dejín, životného priestoru, v ktorom konflikty, napätia a protiklady ústia do mnohotvárnej jednoty vytvárajúcej nový život“, ktorý umožní rozvoj „spoločenstva v rozdielnosti“¹⁴⁴. Dialóg nám totiž ponúka príležitosť osvojiť si nové perspektívy a nové uhly pohľadu, čo nám pomôže vniesť svetlo do diskutovanej témy.

Ide o osvojenie si „pohľadu na svet na základe vzťahu, ktorý sa stáva odovzdávaným poznaním, videním vo videní druhého a spoločným videním všetkých vecí“¹⁴⁵. Pre svätého Pavla VI. je pravý dialóg duchovnou komunikáciou,¹⁴⁶ ktorá si vyžaduje špecifické postoje: lásku, rešpekt, dôveru a rozvážnosť,¹⁴⁷ v prostredí „priateľstva; ba ešte viac služby“¹⁴⁸. Pravda – ako zdôrazňuje Benedikt XVI. – „je totiž ‚lógos‘, ktorý tvorí ‚diá-logos‘, teda komunikáciu a spoločenstvo“¹⁴⁹.

¹⁴³ FRANTIŠEK: *Príhovor pri príležitosti slávania 50. výročia založenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015: AAS 107 (2015), 1140.

¹⁴⁴ FRANTIŠEK: apošt. exhortácia *Evangelii gaudium*, 228, AAS 105 (2013), 1113.

¹⁴⁵ FRANTIŠEK: encyklika o viere *Lumen fidei*, 29. júna 2013, 27, AAS 105 (2013) 571.

¹⁴⁶ SV. PAVOL VI.: encyklika *Ecclesiam suam*, 6. augusta 1964, 83, AAS 56 (1964) 644.

¹⁴⁷ *Tamtiež*, 83 – 85.

¹⁴⁸ *Tamtiež*, 89.

¹⁴⁹ BENEDIKT XVI.: encyklika *Caritas in Veritate*, 29. júna 2009, 4, AAS 101 (2009) 643.

112. Základným postojom synodálneho dialógu je pokora, ktorá každého nakláňa k poslušnosti voči Božej vôli a k vzájomnej poslušnosti v Kristovi.¹⁵⁰ Apoštol Pavol v *Liste Filipanom* osvetľuje jej význam a dynamiku vo vzťahu k životu spoločenstva, aby rovnako zmýšľalo (φρόνησις) rovnako milovalo (ἀγάπη), bolo ako „jedna duša a jedna myseľ“ (2, 2). Upozorňuje na dve pokušenia, ktoré podkopávajú život spoločenstva: nevraživosť (ἐριθεία) a márna sláva (κενοδοξία) (2,3a). Naopak, postoj, ktorý je potrebné zaujať, je pokora (ταπεινοφροσύνη), ktorá jednak považuje tých druhých za vyšších od seba, jednak kladie na prvé miesto spoločné dobro a spoločný záujem (2,3 b–4). Pavol pripomína zásluhy toho, skrze vieru v ktorého spoločenstvá vznikli: „Zmýšľajte tak ako Kristus Ježiš“ (2, 5). Zmýšľanie (φρόνησις) učeníkov musí byť také, aké prijímame od Otca, ak žijeme v Kristovi. Kristova *kenosis* (2, 7 – 10) je radikálnou formou jeho poslušnosti voči Otcovi a pre učeníkov to značí povolanie spoločne cítiť, zmýšľať a pokorne rozlišovať Božiu vôľu, nasledujúc Učiteľa a Pána.

113. Praktizovanie rozlišovania je srdcom synodálnych procesov a podujatí. Tak to vždy bolo v synodálnom živote Cirkvi. Ekleziológia spoločenstva a špecifická spiritualita a prax, ktoré z nej vychádzajú, tým, že zapájajú do misie celý Boží ľud, spôsobujú, že sa stáva „dnes viac ako inokedy nevyhnutné [...] učiť sa princípom a metódam nielen osobného, ale aj komunitného rozlišovania“¹⁵¹. Ide o to, spoločne ako Cirkev pomocou teologickej interpretácie znamení čias rozpoznávať cestu, ktorou treba ísť v službe Božiemu plánu, eschatologicky uskutočnenému v Kristovi,¹⁵² ktorý chce Boh realizovať v každom historickom čase (*kairós*)¹⁵³ – a ako má po nej napredovať. Komunitné rozlišovanie umožňuje spoznať v konkrétnej dejinnej situácii Božie povolanie.¹⁵⁴

114. Komunitné rozlišovanie zahŕňa pozorné a odvážne počúvanie „vzdychov Ducha“ (porov. *Rim* 8, 26), ktoré si razia cestu cez hlasné, ale aj nemé volanie, ktoré vychádza z Božieho ľudu, schopnosť „počúvať Boha, až kým s ním nezačujeme aj volanie Božieho ľudu; počúvať Boží ľud, až kým v ňom nezacítíme, k čomu nás Boh volá“¹⁵⁵. Kristov učeník

¹⁵⁰ Porov. BENEDIKT Z NURSIE: *Regola*, 72,6.

¹⁵¹ SV. JÁN PAVOL II.: *Cirkevný snem v Palerme 1995*, In: TALIANSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: pastoračná nóta *Con il dono della carità dentro la storia*, 1996, 32.

¹⁵² Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: dogmatická konštitúcia *Dei Verbum*, 4.

¹⁵³ Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: pastoračná konštitúcia *Gaudium et spes*, 4, 11.

¹⁵⁴ Porov. SV. JÁN PAVOL II.: posynodálna apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis*, 25. marca 1992, 10, *AAS* 82 (1992), 672.

¹⁵⁵ FRANTIŠEK: *Príhovor pri príležitosti slávania 50. výročia založenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015: *AAS* 107 (2015), 1141.

„má kontemplovat' Slovo a tiež kontemplovat' ľud“¹⁵⁶. Rozlišovanie sa musí diať v priestore modlitby, meditácie, reflexie a nevyhnutného štúdia, aby sme počuli hlas Ducha; musí prebiehať v úprimnom, jasnom a objektívnom dialógu s bratmi a sestrami; s pozornosťou zameranou na skúsenosti a reálne problémy každého spoločenstva a každej situácie; vo vzájomnej výmene darov a zjednotení všetkých síl s ohľadom na budovanie Kristovho tela a hlásanie evanjelia; v očistnom kúpeli pocitov a myšlienok umožňujúcom pochopiť Pánovu vôľu; usilujúc sa o evanjeliovú slobodu od akejkoľvek prekážky, ktorá by mohla oslabiť našu otvorenosť voči Duchu.

4.4. Synodalita a ekumenická cesta

115. Druhý vatikánsky koncil učí, že Katolícka cirkev, v ktorej jestvuje jedna a univerzálna Kristova cirkev,¹⁵⁷ sa z mnohých dôvodov považuje za spojenú so všetkými tými, čo sú pokrstení,¹⁵⁸ pretože „Kristov Duch sa ich [oddelené cirkvi a spoločenstvá] nezdráha používať ako nástroje spásy, ktorých účinnosť sa odvodzuje z plnosti milosti a pravdy zverenej Katolíckej cirkvi.“¹⁵⁹ Stiaľ pramení aj úsilie veriacich katolíkov kráčať spoločne s ostatnými kresťanmi k plnej a viditeľnej jednote v prítomnosti Ukrižovaného a vzkrieseného Pána. On jediný je schopný zahojiť rany, ktoré v dejinách utížilo jeho telo, a na základe pravdy zmieriť v láske prostredníctvom daru Ducha všetky rozdiely.

Ekumenické úsilie vyznačuje cestu, do ktorej je zapojený celý Boží ľud. Vyžaduje si obrátenie srdca a vzájomnú otvorenosť, aby bolo možné zbúrať múry nedôvery, ktoré po stáročia rozdeľujú kresťanov medzi sebou, a tak objaviť mnohé bohatstvá – ktoré nás zjednocujú, lebo sú darom jedného Pána prijatými v krste – deliť sa o ne a tešiť sa z nich: počnúc modlitbou až po počúvanie Božieho slova a vzájomnú skúsenosť lásky v Kristovi, od evanjeliového svedectva po službu chudobným a marginalizovaným, od úsilia o spravodlivý a solidárny spoločenský život až po úsilie o mier a spoločné dobro.

116. Treba oceniť fakt, že ekumenický dialóg v týchto rokoch dospel k tomu, že synodalitu považuje za rozmer odhaľujúci povahu Cirkvi, ktorý je základom jej jednoty v mnohosti foriem, ktorými sa prejavuje. Ide o dosiahnutie zhody v chápaní Cirkvi ako spoločenstva

¹⁵⁶ FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium*, 154, AAS 105 (2013), 1084.

¹⁵⁷ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 8.

¹⁵⁸ Porov. *tamtiež*, 15.

¹⁵⁹ DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét *Unitatis redintegratio*, 3.

(*koinonia*), ktoré sa realizuje v každej miestnej cirkvi a v jej vzťahu k ostatným cirkvám prostredníctvom osobitných synodálnych štruktúr a procesov.

Nedávny dokument s názvom *Documento di Chieti*, týkajúci sa dialógu medzi Katolíckou cirkvou a Pravoslávnu cirkvou, potvrdzuje, že cirkevné spoločenstvo, ktoré má svoje pevné korene v Najsvätejšej Trojici,¹⁶⁰ rozvinulo v prvom tisícročí na Východe i na Západe „štruktúry synodality neoddeliteľne spojené s primátom“,¹⁶¹ ktorých teologické a kánonické dedičstvo „predstavuje nevyhnutný referenčný bod [...] pre uzdravenie rany ich rozdelenia na začiatku tretieho tisícročia“¹⁶².

V dokumente Komisie pre vieru a poriadok Ekumenickej rady Cirkví s názvom *Cirkev : v ústrety spoločnej vízii* sa zdôrazňuje, že „celá Cirkev na všetkých úrovniach cirkevného života – miestnej, regionálnej a univerzálnej – je pod vedením Ducha Svätého synodálna/konciliárna. Synodalita alebo konciliárnosť odráža tajomstvo trojičného Božieho života a štruktúry Cirkvi sú jej vyjadrením, aby uskutočňovali život spoločenstva ako komúnia“¹⁶³

117. Konsenzus ohľadom takéhoto chápania Cirkvi umožňuje jasne a objektívne sústrediť pozornosť na dôležité teologické „uzly“, ktoré ešte treba rozplieť. V prvom rade ide o otázku týkajúcu sa vzťahu medzi účasťou všetkých pokrstených – v ktorých Duch Svätý vzbudzuje Kristovho Ducha a živí *sensus fidei* a z toho plynúcu kompetenciu a zodpovednosť ohľadom rozlišovania misie – na synodálnom živote a autoritou prináležiacou pastierom, ktorá vyplýva zo špecifickej charizmy udelenej vo sviatosti. Ďalej ide o interpretáciu spoločenstva medzi miestnymi cirkvami a tiež spoločenstva s univerzálnou Cirkvou, ktoré sa prejavuje v spoločenstve ich pastierov s biskupom Ríma, pričom je potrebné určiť, na čo sa vzťahuje legitímna pluralita rôznych prejavov viery v rozličných kultúrach a čo prináleží trvalej identite a katolíckej jednote Cirkvi.

¹⁶⁰ Porov. SPOLOČNÁ MEDZINÁRODNÁ KOMISIA PRE TEOLOGICKÝ DIALÓG MEDZI RÍMSKOKATOLÍCKOU CIRKVOU A PRAVOSLÁVNOU CIRKVOU: *Synodality and Primacy during the First Millenium: towards a common understanding in service to the unity of the Church*, Chieti, 21. septembra 2016, 1.

¹⁶¹ *Tamtiež*, 20.

¹⁶² *Tamtiež*, 21.

¹⁶³ KOMISIA PRE VIERU A PORIADOK EKUMENICKEJ RADY CIRKVI: *Cirkev : v ústrety spoločnej vízii* (2013) 53.

V tomto kontexte predstavuje uskutočňovanie synodálneho života a hlbšie preskúmanie jeho teologického významu výzvu a významnú príležitosť pre napredovanie na ceste ekumenizmu. V kreatívnej vernosti *depositum fidei* a v súlade s kritériom *hierarchia veritatum*¹⁶⁴ nám horizont synodality aktuálne ukazuje, aká sľubná je „vzájomná výmena darov“, ktorou obohacujeme jedni druhých na ceste k jednote: zmierená harmónia nevyčerpatelných bohatstiev Kristovho tajomstva, ktoré sa odzrkadľujú v kráse tváre Cirkvi.

4.5. Synodalita a sociálna diakonia

118. Boží ľud kráča dejinami, aby sa so všetkými podelil o kvas, soľ či svetlo evanjelia. Preto „evanjelizácia vedie aj k dialógu“¹⁶⁵, ktorý nadväzujeme v spoločenstve s bratmi a sestrami rozličných náboženstiev, svetonázorov a kultúr, ktorí hľadajú pravdu a usilujú sa budovať spravodlivosť, aby otvorili srdcia a mysle všetkých pre spoznanie prítomnosti Krista, ktorý kráča po našom boku. Na tejto našej spoločnej púti sa ukazujú ako cenné kroky podujatia zahŕňajúce stretnutia, dialóg a spoluprácu, pričom synodálna cesta Božieho ľudu sa ukazuje ako škola života na dosiahnutie étosu (*ethos*) potrebného pri vedení dialógu so všetkými, bez irenizmu a kompromisov. Dnes, keď nás vedomie vzájomnej závislosti medzi národmi núti uvažovať o svete ako o spoločnom dome, je Cirkev povolaná ukázať, že jej katolíckosť a synodalita, ktorou sa táto prejavuje, sú kvasom jednoty v rozdielnosti a spoločenstva v slobode. To je významný príspevok, ktorý môže život a synodálne obrátenie Božieho ľudu ponúknuť a podporiť tak kultúru stretnutia a solidarity, vzájomnej úcty a dialógu, inklúzie a integrácie, vďačnosti a bezodplatnosti.

119. Synodálny život Cirkvi sa ponúka zvlášť ako diakonia, služba podporujúca sociálny, ekonomický a politický život národov v znamení spravodlivosti, solidarity a pokoja. „V Kristovi Boh nevykúpil len jednotlivú osobu, ale aj vzájomné vzťahy medzi ľuďmi“¹⁶⁶. Prax dialógu a hľadanie spoločných a účinných riešení, v ktorých sa usilujeme budovať mier a spravodlivosť, sú v situácii štrukturálnej krízy procedúr demokratickej spoluúčasti a nedôvery v jej princípy a základné hodnoty, kde hrozí nebezpečenstvo autoritárskych a technokratických tendencií, absolútnou prioritou. V tomto kontexte je prvoradou úlohou a kritériom každej sociálnej aktivity Božieho ľudu imperatív počúvať volanie chudobných

¹⁶⁴ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: dekrét *Unitatis redintegratio*, 11c.

¹⁶⁵ FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium*, 238, AAS 105 (2013) 1116.

¹⁶⁶ PÁPEŽSKÁ RADA IUSTITIA ET PAX: *Kompendium sociálnej náuky Cirkvi*, 2. apríla 2004, 52; porov. FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium*, 178, AAS 105 (2013) 1094.

a volanie zeme¹⁶⁷ a naliehavo upozorňovať na privilegované miesto a úlohu chudobných, na všeobecné určenie zdrojov, na zohľadňovanie primátu solidarity a starostlivosti o spoločný dom pri prijímaní rozhodnutí a plánov v spoločnosti.

Záver

ÍSŤ SPOLOČNE V *PARRHESII* DUCHA

120. Pápež František nás učí: „Spoločné kráčanie je *konštitutívnou cestou* Cirkvi, *šifrou*, ktorá nám umožňuje interpretovať realitu Božími očami a srdcom; *podmienkou* pre nasledovanie Pána Ježiša, aby sme boli v tejto dorážanej dobe služobníkmi života. Synodálny dych a krok odhaľuje na jednej strane, čo sme, a na druhej strane dynamiku spoločenstva, ktorá oživuje naše rozhodnutia. Iba v tejto perspektíve môžeme skutočne obnoviť našu pastoráciu a prispôbiť ju poslaniu Cirkvi v dnešnom svete; iba takto môžeme čeliť zložitým problémom dnešnej doby, s vd'ačnosťou za prejdenú cestu a s rozhodnutím pokračovať v nej s *parrhesi*ou“¹⁶⁸.

121. *Parrhesia* (jasné a otvorené vyjadrovanie sa) v Duchu, ktorá sa žiada od Božieho ľudu na synodálnej ceste, je dôverou, úprimnosťou a odvahou „vstúpiť do širokého Božieho horizontu“, s cieľom „ohlasovať, že vo svete je sviatosť jednoty, a preto ľudstvo nie je odsúdené k bezradnosti a blúdeniu“¹⁶⁹. Prežívaná a pretrvávajúca skúsenosť synodality je pre Boží ľud zdrojom Ježišom prisľúbenej radosti, kvasom nového života, rozbehom do novej fázy misionárskeho úsilia.

Mária, Božia Matka a Matka Cirkvi, ktorá „zhromažďovala učeníkov, aby ho vzývali (porov. *Sk* 1, 14), a tak umožnila misijnú explóziu, ku ktorej došlo na Turíce“¹⁷⁰ nech sprevádza synodálne putovanie Božieho ľudu, nech mu ukazuje smer a učí ho peknému, zároveň nežnému i mocnému štýlu tejto novej etapy evanjelizácie.

¹⁶⁷ Porov. FRANTIŠEK: encyklika o starostlivosti o spoločný dom *Laudato si*, 24. mája 2015, 49, *AAS* 107 (2015) 866.

¹⁶⁸ FRANTIŠEK: *Pozdrav pri otvorení zasadaní 70. generálneho zhromaždenia Talianskej biskupskej konferencie*, Rím, 22. mája 2017.

¹⁶⁹ FRANTIŠEK: *Prihovor ku Kongregácii pre biskupov*, 27. februára 2014.

¹⁷⁰ FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium*, 284, *AAS* 105 (2013) 1134.